

TAMPEREEN YLIOPISTO
Taloustieteiden laitos

**SEGMENTTIRAPORTOINTI SUOMALAISSA
PÖRSSIYHTIÖISSÄ VUONNA 2005**

Yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Pro gradu -tutkielma
Marraskuu 2006
Ohjaaja: Petri Vehmanen

Anne Hyytiäinen

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Taloustieteiden laitos; yrityksen taloustiede, laskentatoimi
Tekijä:	HYYTIÄINEN, ANNE
Tutkielman nimi:	Segmenttiraportointi suomalaisissa pörssi-yhtiöissä vuonna 2005
Pro gradu -tutkielma:	69 sivua, 3 liitesivua
Aika:	Marraskuu 2006
Avainsanat:	segmenttiraportointi, IAS 14, sijoittaminen

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat asetuksen N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta 19.7.2002. Asetus edellyttää muun muassa, että kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainsäädännön alaisten julkisesti noteerattujen yhtiöiden on laadittava IAS 14 -standardin mukainen segmentti-informaatio 1. tammikuuta 2005 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta. IAS 14 -standardi määrittää periaatteet, joiden mukaan yritysten tulee raportoida segmenttikohtaista taloudellista informaatiota. Standardin vaatimusten vuoksi tilinpäätösten läpinäkyvyys ja vertailtavuus paranee.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää missä määrin tutkielman kohderyhmän yhtiöt täyttävät IAS 14 -standardin minimivaatimukset. Lisäksi tutkitaan tuottaako IAS 14 -standardin minimivaatimusten mukaan laadittu segmenttiraportti relevanttia informaatiota sijoittajan näkökulmasta. Tutkielman kohderyhmänä ovat Helsingin pörssin päälliställä noteeratut konsernimuotoiset yritykset, koska IAS 14 -standardi vaatii niiden esittävän segmenttikohtaista informaatiota.

Tutkielman kannalta oleellinen informaatio kerättiin Excel-taulukkoon kohderyhmän vuoden 2005 vuosikertomuksista. Tätä tietoa vertailtiin IAS 14 -standardin määrittämiin minimivaatimuksiin. Sijoittajien käyttämän segmentti-informaation luokittelu perustuu Boerseman ja Van Weeldenin (1992) määrittelemiin sijoittajien segmentti-informaation käyttötarkoituksiin: ennustaminen, vertailu, riskin arviointi sekä johdon vastuuvollisuus.

Tutkielman tulosten perusteella todettiin, että kohderyhmän yhtiöt eivät täytä täydellisesti IAS 14 -standardin minimivaatimuksia. Sijoittajien näkökulmasta IAS 14 -standardin voimaantulo on parantanut yritysten välistä vertailua ja mahdollistanut vertailtavien segmenttien löytämisen, koska standardin myötä segmenttien määrää on lisätty. Segmenttiraportointi antaa tarkempaa tietoa yritysten eri osista ja maantieteellisistä alueista kuin konsolidoitu tilinpäätös.

3.3.2.5 Segmentin velat	36
3.3.3 IAS 14 -standardin ensisijainen ja toissijainen segmentti.....	36
3.3.4 Raportoitavat segmentit.....	37
3.4 SEGMENTTIRAPORTIN LAATIMISPERIAATTEET	38
3.5 SEGMENTTIRAPORTISSA ESITETTÄVÄT TIEDOT	40
3.5.1 Ensisijainen raportointimuoto.....	40
3.5.2 Toissijainen raportointimuoto	41
3.5.2.1 Maantieteellinen segmentti toissijaisena raportointimuotona	41
3.5.2.2 Liiketoiminnallinen segmentti toissijaisena raportointimuotona	42
3.5.3 Muut segmenttiraportoinnissa esitettävät tiedot	43
4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT	47
4.1 TUTKIELMAN TAVOITTEET	47
4.2 TUTKIELMAN KOHDERYHMÄ	47
4.3 AINEISTON KÄSITTELY JA ANALYSOINTI	51
4.4 TUTKIELMAN RELIABILITEETTI JA VALIDITEETTI	52
4.4.1 Reliabiliteetti	52
4.4.2 Validiteetti	52
5 TUTKIELMAN KESKEISET TULOKSET	54
5.1 IAS 14 -STANDARDIN MINIMIVAATIMUSTEN TÄYTTYMINEN.....	54
5.1.1 Liiketoimintasegmentti ensisijaisena raportointimuotona	54
5.1.2 Maantieteellinen segmentti ensisijaisena raportointimuotona	56
5.2 SJOITTAJAT	58
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	60
6.1 TUTKIELMAN TAVOITTEET	60
6.2 TUTKIELMAN RAJOITUKSET	60
6.3 PÄÄTELMÄT.....	61
6.3.1 Minimivaatimusten täytyminen.....	61
6.3.2 Sijoittajat	62
6.3.3 Lopuksi	65
LÄHDELUETTELO.....	67
LIITE 1: YHTEENVETO VAADITTAVISTA TIEDOISTA.....	70
LIITE 2: IAS 14 -STANDARDIN VAATIMIEN TIETOJEN TÄYTTYMINEN YRITYKSISSÄ, JOTKA RAPORTOIVAT LIKETOIMINTASEGMENTIT ENSISIJAISENA RAPORTOINTIMUOTONA	71
LIITE 3: IAS 14 -STANDARDIN VAATIMIEN TIETOJEN TÄYTTYMINEN YRITYKSISSÄ, JOTKA RAPORTOIVAT MAANTIETEELLISET SEGMENTIT ENSISIJAISENA RAPORTOINTIMUOTONA.....	72

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman taustaa

Yritystoiminta on kansainvälistynyt nopeasti kahden viime vuosikymmenen aikana. Jokaisessa maassa on yritystoimintaa, joka on laajentunut ulkomaille tai laajentumista ulkomaille harkitaan. (Räty & Virkkunen 2004, 23) Tällöin yhtiöiden toimintaympäristöä, jossa niiden toiminnan tulosta arvioidaan, on vaikeampi hahmottaa ja näin niiden tilinpäätösten tulkitseminen vaikeutuu. Tulkitsemista voidaan helpottaa tarjoamalla segmentoitua tilinpäätösinformaatiota. (OECD 1990, 7)

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 19.7.2002 asetuksen N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta. Asetus edellyttää, että kaikkien Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainsäädännön alaisten julkisesti noteerattujen yhtiöiden on laadittava konsernitilinpäätös kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti 1. tammikuuta 2005 tai sen jälkeen alkavilta tilikausilta. Asetuksen 1 artiklan mukaan sen tavoitteena on varmistaa tilinpäätösten läpinäkyvyyden ja vertailtavuuden korkea taso ja siten turvata pääomamarkkinoiden tehokas toiminta. IAS 14 -standardin seurauksena konserniyritysten sisäisten laskentajärjestelmien tulee pystyä kohdistamaan erilaisten liiketoiminnallisten ja maantieteellisten yksikköjen tuotot, kulut, varat ja velat vaatimusten mukaisesti oikeille segmenteille (Rönkkö 2002, 11).

Yrityksen juridiset yksiköt eivät useinkaan ole sellaisinaan raportoitavia segmenttejä, vaan raportoitavien segmenttien tulisi lähtökohtaisesti perustua yrityksen johdon säännönmukaisesti saamaan sisäiseen raportointiin, jonka perusteella johto seuraa yrityksen liiketoimintaa ja tekee myös päätöksiä panostuksista eri toiminta-alueille. IAS 14:n tarkoituksena ei ole lisätä laadittavien raporttien määrää, vaan kertoa jo olemassa olevan raportointistruktuurin pohjalta vaadittavia tietoja. Käytännössä yhtiön sisäistä raportointia joudutaan usein muokkaamaan, jotta segmenttiraportointia varten tarvittava tieto saataisiin sisäisestä raportoinnista. (KPMG 2004b, 20)

Tarkempaa segmentti-informaatiota ovat vaatineet tilinpäätöksen käyttäjät, joista erityisesti sijoittajat. Osakkeenomistajat ovat kiinnostuneita yrityksen menestyksestä. Kokonaisuuden arvioimiseksi tilinpäätöksen käyttäjät tarvitsevat tietoa yrityksen eri osien riskeistä, kasvupotentiaalista ja tulevista kassavirroista. (Roberts 2000, 375–380)

Aihealueen tutkiminen on tärkeää ja kiinnostavaa sen ajankohtaisuuden takia. IAS-säännösten voimaantullessa Suomessa ja muissa Euroopan Unionin jäsenvaltioissa julkisesti noteerattujen yhtiöiden sisäiseen laskentaan kohdistuu muutospaineita. Lisävaatimuksia aiheuttavat erityisesti IAS 14 -standardin säännökset. (Rönkkö 2002, 11) IAS 14:n vaatimukset saattavat ensin tuntua jopa kohtuuttomilta suomalaisille yrityksille, joissa on totuttu suppeaan segmenttiraportointiin. Suomalaisille yhtiöille uusi standardi merkitsee täysin uusia vaatimuksia, joiden toteuttaminen vaatii monia muutoksia. IFRS on vaativa kansainvälinen säännöstö, joka ei tunne helpotuksia tässä suhteessa. (KPMG 2004b, 22)

1.2 Kirjallisuuskatsaus

International Accounting Standards Board (IASB) on julkaissut kesäkuussa 2004 englanninkielisen teoksen ”International Financial Standards 2004” (IASB 2004). Teos sisältää kaikki IAS-standardit sekä niiden tulkinnat. Tässä tutkielmassa käytetään vastaavaa KHT-yhdistyksen suomeksi julkaisemaa teosta ”IFRS-standardit 2004” (KHT-yhdistys 2004) IAS 14 -standardin sisällön läpikäymiseen.

John Boersema ja Susan Van Weelden (1992) ovat kirjoittaneet teoksessaan ”Financial Reporting for Segments” segmenttiraportoinnista segmentti-informaation käyttäjän näkökulmasta. Teoksen jaottelutapa muodostaa tämän tutkielman toisen luvun viitekehysten.

Bimal Prodhon on kirjoittanut kokoavasti segmentti-informaatiota käsittelevistä tutkimuksista informaation käyttäjän näkökulmasta. Aikaisemmat tutkimukset -luvussa käsitellään tutkimuksia Prodhonin ”Multinational Accounting: Segment Disclosure and Risk” -teoksen (Prodhon, 1986) jaottelun mukaan.

Paul Pacter on kirjoittanut teoksessaan ”Reporting Financial Information by Segment. A background Issues Paper prepared for the IASC Steering Committee on Segment Reporting.” (1994) segmentti-informaation laatutekijöistä. Laatutekijöitä käsiteltäessä käytetään Pacterin teosta yhdessä IASB:n julkaiseman aiemmin mainitun teoksen kanssa (IASB, 2004).

Useissa suomenkielisissä teoksissa käsitellään IAS 14 -standardin mukaista segmenttiraportointia. Suomalaisista kirjailijoista aiheetta ovat käsitelleet muun muassa Päivi Rätty ja Virpi Virkkunen (Rätty & Virkkunen, 2002) sekä Kari Alhola ja Arne Koivikko (Alhola & Koivikko, 2003).

IAS-standardeista ja erityisesti IAS 14 -standardista on kirjoitettu useita englanninkielisiä artikkeleja. Muun muassa Don Herrmann ja Wayne B. Thomas (1997) sekä Timothy S. Douppnik & Robert J. Rolfe (1990).

1.2.1 Aikaisemmat tutkimukset

Koska tutkielman empiirinen osa käsittelee segmentoitua informaatiota käyttäjän näkökulmasta, käsitellään tässä luvussa vain tutkimuksia, jotka on tehty informaation käyttäjän näkökulmasta.

Segmentti-informaatiota käsittelevät tutkimukset informaation käyttäjän näkökulmasta voidaan Prodhinin mukaan (1986, 117) jakaa

- käyttäjälähtöisiin tutkimuksiin (user behaviour studies),
- ennustekykytutkimuksiin (predictive ability studies),
- sisältöanalyysiin (content analysis), ja
- markkinavaikutustutkimuksiin (aggregate market level impact).

1.2.1.1 Käyttäjälähtöiset tutkimukset

Käyttäjälähtöiset tutkimukset pyrkivät selvittämään, kuinka tilinpäätösinformaation käyttäjät reagoivat yrityksen julkaisemaan segmentti-informaatioon. Tutkimukset voidaan jakaa hyödyllisyys- ja yksimielisyystutkimuksiin. Hyödyllisyystutkimukset pyrkivät selvittämään segmentti-informaation hyödyllisyyttä yleisellä tasolla, kun taas yksimielisyystutkimukset keskittyvät selvittämään yksittäisten raportointierien tärkeyttä. (Proghan 1986, 119) Mautzin tutkimusta (1968, ks. Proghan 1986, 120) voidaan pitää urauurtavana, sillä se osoitti ensimmäistä kertaa virallisesti segmenttiraportoinnin hyödyt. Mautz tutki segmenttiraportoinnin hyötyä sijoittajille kyselyiden ja haastattelujen avulla. Mautzin tutkimus osoitti, että vaikka sijoittajien mielestä segmentoitu informaatio on haluttua, useat yhteisöt eivät halua esittää segmentoitua informaatiota.

1.2.1.2 Ennustuskäytötutkimukset

Ennustekäytötutkimukset tutkivat empiirisesti segmentoidun informaation hyödyllisyyttä päätöksenteossa. Nämä tutkimukset keskittyvät parempien tilinpäätöskäytäntöjen määrittämiseen päätöksentekijän käyttäytymisen ja mielipiteiden tarkastelun sijaan. Tämä ryhmä jakaantuu päätöksentekijän reaktioita sekä ennustusmallia käsitteleviin tutkimuksiin. (Proghan 1986, 126–127) Kinney (1971) oli ensimmäinen tutkija, joka käytti liiketoiminnallista segmentti-informaatiota ennustetarkoituksiin. Kinney totesi tutkimuksessaan, että segmentteihin perustuvat ennusteet ovat tarkempia kuin konsolidoidun tiedon perusteella tehdyt ennusteet.

1.2.1.3 Sisältöanalyttiset tutkimukset

Sisältöanalyttiset tutkimukset tutkivat, missä määrin informaation julkistaminen eroaa eri yritysten välillä sekä mahdollisia syitä näihin eroavaisuuksiin (Proghan 1986, 140). Uusimpia sisältöanalyttisiä tutkimuksia edustaa Herrmanin ja Thomasin (2000) tutkimus FASB:n (Financial Accounting Standards Board) standardimuutosten

aiheuttamista vaikutuksista segmenttiraportointiin. He vertailivat SFAS 131 -standardin mukaan raportoitua segmentti-informaatiota SFAS 14 -standardin mukaan raportoituun. He havaitsivat, että segmentti-informaatiota julkaisevien yritysten määrä on kasvanut uuden standardin myötä ja yritykset julkaisevat enemmän eriä kutakin toiminnallista segmenttiä kohti. Maantieteellisen segmentin hyödyllisyys on alentunut, koska tätä erää ei enää vaadita esitettäväksi.

Street ja Nichols (2002) sekä Prather-Kinsey ja Meek (2004) ovat muun muassa tutkineet yritysten segmenttiraportointia IAS 14 -standardin mukaisesti. Molemmissa tutkimuksissa on käytetty laajaa otosta IFRS-standardeja soveltavista yhtiöistä eri puolilta maailmaa, painottuen kuitenkin Eurooppaan. Street ja Nichols (2002) tutkivat IAS 14 -standardin uudistumista. He havaitsivat, että useammat yritykset ovat segmenttirajojen määrittelysäännösten tarkennuttua alkaneet raportoida liiketoimintasegmentteittäin, vaikka ne ovat ennen ilmoittaneet toimivansa vain yhdellä toimialalla. Tutkijat mainitsevat muun muassa tämän tosiasian osoitukseksi siitä, että vuonna 1998 voimaan tulleet muutokset IAS 14 -standardiin ovat parantaneet standardia, vaikkakin osalla tutkituista yrityksistä on epäselvyyksiä segmenttien määrittelyssä standardin mukaisesti. Kaiken kaikkiaan Street ja Nichols havaitsivat raportoitujen segmenttien lisääntymistä, vaikka lisäys ei olekaan ollut niin suuri kuin he ovat olettaneet. Prather-Kinsey ja Meek (2004) havaitsivat tutkimuksessaan samansuuntaisia tuloksia. (KPMG 2006, 18)

1.2.1.4 Markkinavaikutustutkimukset

Markkinavaikutustutkimukset tarkastelevat segmentoidun informaation julkistamisen kokonaisvaikutusta markkinoilla. Kaikki aikaisemmin käsitellyt tutkimustyypit voidaan lukea tähän ryhmään, koska tämä ryhmä yhdistää edellisten ryhmien tutkimusten vaikutukset. (Prodhan 1986, 142) Esimerkkinä tämän ryhmän tutkimuksista voidaan mainita Kinneyn vuonna 1972 (ks. Prodhan 1986, 142–143) tekemä tutkimus segmenttikohtaisten tuottojen ja riskin välisestä yhteydestä. Hän totesi, että toimialoihin perustuvia segmenttituottoja pystyisi käyttämään markkinoiden riskin ennustamiseen.

Sijoittajanäkökulman myötä tämä pro gradu -tutkielma kuuluu käyttäjälähtöisten tutkimusten luokkaan. Tutkimus kuuluu myös osittain sisältöanalyttisten tutkimusten luokkaan, koska tutkimuksessa selvitetään missä määrin yhtiöt täyttävät IAS 14 -standardin määrittämät minimivaatimukset.

1.3 Tutkielman tavoitteet

Tutkielman tavoitteena on selvittää:

- missä määrin tutkielman kohderyhmän yhtiöt täyttävät IAS 14 -standardin minimivaatimukset sekä
- tuottaako IAS 14 -standardin minimivaatimusten mukaan laadittu segmenttiraportti relevanttia informaatiota sijoittajan näkökulmasta?

Boersema ja Van Weelden (1992, 14) jakavat segmentoidun informaation käyttötarkoitukset sijoittajien osalta neljään ryhmään:

- ennustaminen (prediction),
- vertailu (comparison),
- riskin arviointi (risk assessment), ja
- vastuunalaisuus (accountability).

Boerseman ja Van Weeldenin jako muodostaa toisen luvun viitekehiksen.

1.4 Tutkielman rajaukset

Tutkielmassa käsitellään segmenttiraportointia koskevista säädöksistä kansainvälisen IAS 14 -standardiin sisältyviä minimivaatimuksia. IAS 14 -säännösten noudattamisvelvollisuus on rajattu julkisesti noteerattaviin yhtiöihin sekä yhtiöihin, jotka ovat parhaillaan hakeutumassa julkisesti noteerattaviksi. Julkisen noteerauksen kohteena voi olla joko oman tai vieraan pääomanehtoinen arvopaperi. (Rönkkö 2002, 11)

Tutkielmassa ovat mukana Helsingin pörssin päälistalla noteeratut konsernimuotoiset yritykset. Tutkielman ulkopuolelle rajataan I-, NM- ja Pre-listan yritykset. Tämän lisäksi tutkielman ulkopuolelle rajautuvat 11 päälistalla noteerattua yritystä seuraavien perustelujen nojalla:

Perusteellisuus

1) Stromsdal Oyj:llä on liiketoiminnallisesti vain yksi segmentti, joten segmenttiraportointia ei esitetä. Maantieteellisesti jaottelu tehdään liikevaihdon osalta.

Teollisuustuotteet ja -palvelut

2) Kone Oyj ei julkaissut tilinpäätöksessään segmenttikohtaisia tietoja.

3) Efore Oyj ei ole julkaissut vielä segmenttikohtaisia tietoja. Sen tilikausi oli 1.11.2004–31.10.2005. Segmenttiraportointi on pakollista vasta 1.1.2005 alkavilta tilikausilta.

Kulutustavarat ja -palvelut

4) Belton-Yhtiöt Oyj muodostaa vain yhden segmentin sekä liiketoiminnallisesti että maantieteellisesti ja näin ollen konserni ilmoittaa liitetiedoissaan vain kirjanpitoasetuksen edellyttämät liikevaihdon jakautumistiedot.

5) Talentum Oyj:n johto on kattavan tarkastelun ja synergiaedut huomioiden päättänyt, että Talentumilla on yksi varsinainen segmentti – Media. Tiedon havainnollistamiseksi johto on kuitenkin päättänyt informoida avainlukuja myös toimialoittain.

6) Viking Line Oyj ei julkaissut segmenttikohtaisia tietoja, koska sen tilikausi on 1.11.2004–31.10.2005. Segmenttiraportointi on pakollista vasta 1.1.2005 alkavilta tilikausilta.

Rahoitus

7) J. Tallberg -konserni Oyj:n liiketoiminta muodostuu sijoituskiinteistöjen vuokraustoiminnasta ja niihin liittyvästä arvonnoususta, jota seurataan yhtenä kokonaisuutena. Sijoituskiinteistöt sijaitsevat pääosin pääkaupunkiseudulla, joten maantieteellinen segmentointi ei ole perusteltua.

8) Norvestia Oyj ei määritellyt segmenttejä, koska yhtiön liiketoimintaa johdetaan yhtenä kokonaisuutena. Maantieteellistä jakaumaa ei ole myöskään tehty, koska kaikki liiketoiminnot sijaitsevat Suomessa.

9) Technopolis Oyj ei julkaissut segmenttikohtaista tietoa, koska tilinpäätöshetkellä konsernin eri liiketoiminta- ja maantieteellisten alueiden tuotteisiin ja palveluihin liittyvät riskit ja kannattavuus eivät merkittävästi poikkea toisistaan. Konserni arvioi säännöllisesti tulevia muutoksia ja sitä kautta segmenttien muodostumista. Segmentti-informaatio raportoidaan, kun raportoitavia segmenttejä syntyy tulevaisuudessa.

Tietoliikennepalvelut

10) Saunalahti Group Oyj on konsolidoitu Elisa Oyj:hin 1.12.2005. Elisa omisti Saunalahdesta noin 97 prosenttia vuoden 2005 lopussa.

Yhdyskuntapalvelut

11) E.ON Finland Oyj yhdistyi Fortum Oyj:n kanssa.

1.5 Tutkimusmenetelmät

Tutkielmassa käytetään nomoteettista tutkimusotetta. Nomoteettinen tutkimusote nojaa positivismiin perinteeseen eli se pyrkii löytämään kiistattoman totuuden. Empiirisillä aineistoilla on suuri merkitys nomoteettisessa tutkimusotteessa. Laajoilla empiirisillä aineistoilla pyritään osoittamaan jokin asia yleistettäväksi. Koska tutkimuksen voidaan

olettaa olevan toistettavissa, tutkimusotteen yhtenä tavoitteena on pystyä ennustamaan ilmiöitä. Tutkimustulokset koostuvat lähinnä lainomaisuuksista. (Lukka 1991)

Nomoteettisessa tutkimuksessa etsitään lainalaisuuksia, niiden syy- ja seuraussuhteita tilastollisten yleistysten kautta. Tyypillisesti tällöin nojaututaan kulloinkin yhteen teoriaan ja vähintään kohtuulliseen määrään tilastollisia havaintoja. (Salmi & Järvenpää 2000)

Tutkielma on deskriptiivinen eli kuvaileva, koska siinä kuvataan segmenttiraportoinnin nykyistä tilaa. Kuvaileva tutkimus esittää tarkkoja kuvauksia tilanteista ja sen tarkoituksena on dokumentoida ilmiöistä keskeisiä ja kiinnostavia piirteitä (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 130).

1.6 Tutkielman kulku

Tutkimusraportti alkaa johdantoluvulla, jossa käsitellään tutkielman taustaa, määritellään tutkielman tavoite ja esitetään rajaukset. Johdannossa käsitellään myös tutkimusmetodia, tutkielman kulkua sekä määritellään tutkimuksen aihepiirin keskeiset käsitteet. Johdantolukuun sisällytetään myös kirjallisuuskatsaus.

Johdantoa seuraavassa toisessa luvussa käsitellään segmenttiraportointia segmentti-informaation käyttäjien näkökulmasta. Segmentti-informaation käyttäjistä käsitellään erityisesti sijoittajia. Luvun lopussa käsitellään segmentti-informaation käyttäjille hyödyllisiä laatutekijöitä.

Kolmannessa luvussa käydään läpi kansainvälisen IAS 14 -standardin sisältöä. Luvussa käsitellään standardin taustaa, tavoitteita ja soveltamisalaa, raportoitavien segmenttien määrittelyä, segmenttiraportin laatimisperiaatteita sekä segmenttiraportissa esitettäviä tietoja.

Empiirisen osan ensimmäisessä luvussa käsitellään tutkimusaineistoa ja -menetelmiä. Tässä luvussa esitellään tutkielman kohderyhmä, aineiston käsittely ja analysointi sekä tutkielman reliabiliteetti ja validiteetti.

Viidennessä luvussa esitetään tutkielman keskeiset tulokset sekä minimivaatimusten että sijoittajien kannalta relevantin informaation osalta. Viimeisessä luvussa esitetään johtopäätökset.

1.7 Keskeiset käsitteet

IAS

IAS (International Accounting Standards) on laaja tilinpäätösinformaatiota sääntelevä säännöstä. Se koostuu kolmesta osasta:

- tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet;
- kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS, International Financial Reporting Standards; aikaisemmin IAS, International Accounting Standards); sekä
- tulkintaohjeet (IFRIC, International Financial Reporting Interpretation Committee; aikaisemmin SIC, Standing Interpretations Committee). (Alhola & Koivikko & Rätty 2003, 149)

Segmenttiraportointi

Segmenttiraportointi tarkoittaa yrityskokonaisuutta koskevan informaation jakamista pienempiin osiin eli segmentteihin ja raportoimista niistä erikseen (Roberts 2002, 418). Segmenttiraportoinnin tavoitteena on antaa tilinpäätöksen käyttäjille parempi käsitys yrityskokonaisuuteen liittyvistä riskeistä ja kannattavuudesta (Rätty & Virkkunen 2002, 136).

Liiketoimintasegmentti

Liiketoimintasegmentti on yrityksen erotettavissa oleva osa, (1) joka tuottaa yksittäistä tuotetta tai palvelua taikka useampia toisiinsa liittyviä tuotteita tai palveluja ja (2) jonka riskit ja kannattavuus poikkeavat muiden liiketoimintasegmenttien riskeistä ja kannattavuudesta (IASB 2004, IAS 14:9). Kummankin ehdon on toteuduttava samanaikaisesti.

Maantieteellinen segmentti

Maantieteellinen segmentti on yrityksen erotettavissa oleva osa, (1) joka tuottaa tuotteita tai palveluja tietyssä taloudellisessa ympäristössä ja (2) jonka riskit ja kannattavuus poikkeavat toisenlaisissa taloudellisissa ympäristöissä toimivien osien riskeistä ja kannattavuudesta (IASB 2004, IAS 14:9). Kummankin ehdon on toteuduttava samanaikaisesti.

2 SEGMENTTIRAPORTOINTI KÄYTTÄJÄN NÄKÖKULMASTA

2.1 Segmenttiraportoinnin taustaa

Segmentoitu tilinpäätösinformaatio on lähinnä sijoittajille tarkoitettua informaatiota. Sen tarkoituksena on auttaa tilinpäätöksen käyttäjiä saamaan parempi käsitys yrityskokonaisuuteen liittyvistä riskeistä ja kannattavuudesta. Yrityksen eri osa-alueiden riskit, kannattavuus, kasvumahdollisuudet ja tulevaisuuden näkymät ovat keskenään erilaiset yrityksen tuottaessa erilaisia tuotteita tai palveluja ja toimiessa erilaisilla maantieteellisillä alueilla. Täten konserniin liittyvien kokonaisriskien tarkemman arvioinnin avuksi tarvitaan eri segmenteistä tuotettua yksityiskohtaisempaa informaatiota. (Alhola ym. 2003, 201)

Segmentti-informaation tarve tuli ajankohtaiseksi ensimmäisen kerran 1950-luvulla, jolloin Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian laaja fuusiokehitys sai alkunsa. Yritysten fuusioituessa yritysryppäiksi informaatiota katosi suuren tietomäärän joukkoon ja konsernitietojen raportoinnin tulkitseminen vaikeutui. Tämän seurauksena sijoittajat sekä muut tilinpäätösinformaation käyttäjät alkoivat vaatia yksityiskohtaisempaa tietoa yritysten toiminnoista. (Proshan 1986, 40–41).

Monilla liiketoimialoilla ja maantieteellisillä alueilla toimivien yhtiöiden tilinpäätösten tulkitseminen on aina ollut haasteellista lukijoille. Tilinpäätöksistä on ollut vaikea saada käsitystä siitä, mistä yrityksen tulos muodostuu ja millaiset näkymät yhtiön eri liiketoimialoilla ja maantieteellisillä alueilla ovat. Suomessa liitetietovaatimukset ovat olleet suppeat. Kirjanpitolain mukaan yhtiön liikevaihto tulee esittää toimialoittain ja markkina-alueittain; arvopaperimarkkinalain vaatimusten mukaan liikevoitto tulee esittää lisäksi toimialoittain. (KPMG 2004b, 20)

Segmenttiraportointia koskevien säännösten riittämättömyys on viime vuosikymmeninä ollut yksi keskeisimmistä tilinpäätöskritiikin kohteista EU-maissa (KPMG 2006). OECD:n (1987) laatimassa tutkimuksessa havaittiin, että EU:n suurten monikansallisten yritysten segmenttiraportointi on riittämätöntä verrattuna OECD:n antamiin suosituksiin. Tämä on johtanut siihen, että vuoden 2005 alussa tulivat pakollisiksi IAS 14 -standardin mukaiset hyvin tarkat ja vaativat segmenttiraportointisäännökset EU-maiden listatuissa yrityksissä (KPMG 2006).

2.2 Segmentti-informaation käyttäjät

Informaation julkistaminen on järkevää vain, jos siitä on hyötyä informaation käyttäjille (Proadhan 1986, 15). Boerseman ja Van Weeldenin (1992, 14–16) mukaan segmentti-informaation tärkein käyttäjäryhmä on sijoittajat ja analyytikot. Myös muille yrityksen sidosryhmille; kuten työntekijät, lainanantajat, julkinen valta, asiakkaat, suuri yleisö ja tavarantoimittajat; on hyötyä segmentoidusta informaatiosta. Seuraavaksi tarkastellaan sijoittajia segmentti-informaation käyttäjinä. Tämän jälkeen käydään lyhyesti läpi muita segmentti-informaation käyttäjiä.

2.2.1 Sijoittajat

Segmentti-informaatio antaa hyödyllistä tietoa sijoituspäätösten ja sijoitusanalyysien tueksi. Segmentti-informaation avulla sijoittajat pystyvät arvioimaan paremmin yhtiön riskejä ja kannattavuutta. Tieto konsernin riskiprofiilista auttaa muun muassa tulevien rahavirtojen arvioinnissa. (Rahoitustarkastus, 2006)

Alexander ja Nobes (2001, 129–130) ovat antaneet yksinkertaisen esimerkin segmentti-informaation merkityksestä sijoittajan kannalta. Kaksi yritystä, A ja B toimivat samoilla toimialoilla ja maantieteellisillä alueilla. Molempien liikevaihto on 100 rahaa. Yritysten segmentti-informaatio esitetään taulukossa 1. Tieto auttaa kokonaiskuvan luomisessa kummankin yrityksen suhteen. Yritys A toimii pääasiassa Euroopassa ja Yhdysvalloissa ja sen tärkein tuote on puuvilla. Yritys B panostaa tietokoneohjelmistoihin, mutta sen toiminnot keskittyvät Afrikkaan. Mikäli sijoittaja uskoo liiketoimintojen nopeampaan

kasvuun Euroopassa ja Yhdysvalloissa kuin Afrikassa, hän valitsee sijoituskohteekseen yrityksen A. Jos sijoittaja puolestaan pitää tietokoneohjelmistoja lupaavampana liiketoiminta-alueena kuin puuvillaa, hän sijoittaa yritykseen B.

Taulukko 1 Yksinkertaistettu esimerkki segmenttiraportoinnista (Alexander & Nobes 2001, 130)

	Yritys A	Yritys B
Liiketoimintasegmentit		
Tupakka	10	20
Puuvilla	70	10
Öljy	10	10
Tietokoneohjelmistot	10	60
Yhteensä	100	100
Maantieteelliset segmentit		
Eurooppa	40	20
Yhdysvallat	40	20
Afrikka	20	60
Yhteensä	100	100

Usein tutkimuksissa analyytikot toimivat sijoittajien edustajina toteuttaen heidän toimeksiantojaan tai heidän tarpeensa muuten ovat samanlaiset kuin sijoittajilla (Boersema & Van Weelden 1992, 14). Tässä tarkastelussa analyytikoilla ja sijoittajilla on sama merkitys segmentti-informaation käyttäjinä.

Boersema ja Van Weelden (1992, 14–16) ovat jakaneet sijoittajien segmentti-informaation käyttötarkoitukset neljään ryhmään. Nämä ovat:

- ennustaminen (prediction),
- vertaileminen (comparison),
- riskin arviointi (risk assessment), ja
- johdon vastuuvollisuus (accountability).

2.2.1.1 Ennustaminen

Yrityksen tulevaisuuden tuottojen ennustaminen on yksi sijoittajien päätehtävistä. Osakkeen arvonmääritys perustuu yrityksen menneen kehityksen ja kehitykseen vaikuttaneiden ympäristöllisten ja taloudellisten tekijöiden, kuten lama ja korkokantojen muutokset, vaikutuksen tarkasteluun. Tässä segmentti-informaatio on hyödyllistä, jotta voidaan määrittellä ympäristöllisten ja taloudellisten tekijöiden vaikutus talouden eri osiin. Ennusteissa käytetään hyväksi menneen toiminnan segmentti-informaatiota ja yhdessä toimialan tai maantieteellisen alueen tulevaisuudennäkymien kanssa pyritään ennustamaan tulevaisuuden tuottoja yksittäiselle segmentille. Yhdistettäessä saadut segmenttikohtaiset ennusteet saadaan ennuste koko yritykselle. (Boersema & Van Weelden 1992, 17–19)

Osakkeen arvonmäärityksessä on yleisesti käytetty CAPM-mallia (Capital Asset Pricing Model), josta voidaan johtaa yrityksen tuottoarvomalli (The Earnings Capitalization Model). Tuottoarvomallin matemaattinen kaava on:

$P_{i,t} = (1 + 1 / r_i) * A_{i,t}$, missä:

- $P_{i,t}$ = yrityksen i arvo aikavälillä t
- r_i = yrityksen i diskonttaustekijä eli riskitekijä
- $A_{i,t}$ = yrityksen i tuotot aikavälillä t

Mallista nähdään, että yrityksen arvo on käänteisesti riippuvainen riskitekijästä. Kun tuottojen riskitekijä kasvaa, yrityksen arvo alenee. Koska maantieteelliset segmentit eroavat toisistaan riskin ja kasvumahdollisuuksien suhteen, markkinoiden tulisi arvostaa segmentin odotettuja tuottoja sen mukaan. Tämän mukaan korkean riskin omaavilla maantieteellisillä alueilla tuotot tulisi arvostaa alhaisemmiksi kuin matalan riskin omaavilla maantieteellisillä alueilla. Maantieteellisten segmenttien tuottojen julkaiseminen mahdollistaa tarkemman yrityksen arvonmäärityksen, koska riskit ja kasvumahdollisuudet voidaan ottaa huomioon. (Herrmann & Thomas 1997, 492)

Eri toimialoilla tai maantieteellisillä alueilla on erilaiset kasvumahdollisuudet ja niillä toimimiseen liittyy erityyppisiä riskejä. Tämän vuoksi yrityksen menneen toiminnan tuloksen ja tulevaisuuden mahdollisuuksien ymmärtäminen edellyttää, että informaation käyttäjä tietää, miten yrityksen toiminta jakautuu segmentteihin. (Roberts 2002, 424) Laadukas ennustaminen on mahdollista vain silloin, kun segmentteihin ei sisällytetä riskeiltään erilaisia toimialoja tai maantieteellisiä alueita (Boersema & Van Weelden 1992, 16–19).

Segmentti-informaation hyödyllisyyttä ennustamisessa on perusteltu *tarkkuusteorialla* (Fineness Theorem). Tarkkuusteorian mukaan, kun X tarkoittaa osaa kokonaisuudesta (segmenttiä) ja Y kokonaisuutta (yritystä/konsernia), X:n informaatorakenteen sanotaan olevan yhtä tarkka tai tarkempi kuin Y:n informaatorakenteen, jos X on Y:n osa. Tarkemmin jaoteltu informaatorakenne johtaa suurempiin hyötyihin päätöksentekijöiden kannalta. (Herrmann & Thomas 1997, 490)

Kun tarkkuusteoriaa sovelletaan maantieteelliseen segmentti-informaatioon, segmentoidun informaation julkaiseminen on suotavampaa kuin koko konsernia koskevan informaation julkaiseminen. Sijoittajilla on tarve saada koko konsernia koskevaa informaatiota tarkempaa segmentoitua informaatiota, koska maantieteelliset segmentit eroavat toisistaan muun muassa kannattavuuden, riskin, kasvumahdollisuuksien ja poliittisen vakauden suhteen. (Herrmann & Thomas 1997, 490)

Tarkkuusteoria ei välttämättä ole relevantti tietyissä tilanteissa. Esimerkiksi segmentti-informaation ollessa virheellistä, segmentoidun informaation tarkkuus saattaa olla heikompi kuin koko konsernia koskevan informaation tarkkuus. (Silhan 1982, 256) Maantieteelliseen segmentti-informaatioon perustuvat päätökset saattavat moninkertaistaa informaation sisältämät virheet ja tämä saattaa johtaa epäonnistuneisiin ennusteisiin (Herrmann & Thomas 1997, 490–491).

2.2.1.2 Vertailu

IAS-tilinpäätös laaditaan ensisijaisesti sijoittajaa varten. Tämän vuoksi tilinpäätösten tulee olla vertailukelpoisia sekä yrityksen eri vuosien tilinpäätösten että eri yritysten tilinpäätösten välillä. Vertailukelpoisuus voidaan saavuttaa vain noudattamalla valittuja laskentaperiaatteita johdonmukaisesti ja yhdenmukaisesti kaikissa konserniyhtiöissä. (KPMG 2002)

Sijoittajat tarvitsevat segmentti-informaatiota yritysten väliseen vertailuun. Yrityksen segmenttiä voidaan verrata toisen monitoimialayrityksen vastaavaan segmenttiin tai yhdellä toimialalla toimivaan yritykseen. Vertailua hankaloittaa kuitenkin segmenttien erilainen määrittely, yhteisten kustannusten kohdistaminen sekä segmenttien välinen siirtohinnoittelu. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että informaatio olisi käyttökelpotonta, vaan että käyttäjien tulisi huomioida segmentti-informaation rajoitteet. (Boersema & Van Weelden 1992, 19–20)

Sijoittajat kuitenkin käyttävät segmentti-informaatiota vertailuun siihen liittyvistä rajoitteista huolimatta. Yksityiskohtaisten vertailujen sijasta sijoittajat vertailevat trendejä. Käyttökelpoista informaatiota saadaan esimerkiksi, kun tiedetään yritys X:n segmentti A:n tuottojen olevan korkealla tasolla ja yritys Y:n tuottojen olevan alhaisella tasolla. (Boersema & Van Weelden 1992, 21)

Yksi tapa alentaa segmentti-informaation rajoitteita on lisätä yrityksen raportoitavien segmenttien määrää. Laajat segmentit koostuvat yleensä useista erilaisista toiminnoista ja täten on vaikeaa löytää vertailtavia segmenttejä eri yrityksistä. Kun segmenttien määrää lisätään, vertailtavien segmenttien löytämisen mahdollisuus lisääntyy. (Boersema & Van Weelden 1992, 22)

2.2.1.3 Riskin arviointi

Segmentti-informaation avulla voidaan arvioida myös yrityksen riskisyyttä. Sijoittajat käyttävät segmentti-informaatiota yrityksen riskisyyden arvioimiseksi muun muassa seuraavista syistä:

- tietääkseen mikä segmentti sisältää suurimman riskin;
- vähentääkseen arviointivirheitä;
- tietääkseen miten suuri prosenttiosuus tuotoista ja tuloista tulee tietyltä segmentiltä ja ollakseen tietoinen tämän segmentin mahdollisesta kehityksestä; esimerkiksi, jos uusi kilpailija vaikuttaa tähän segmenttiin tai jos raaka-aine on alumiini ja lakko on tulossa. Jos 85 prosenttia tuotoista tulee tästä segmentistä, sijoittajat huolehtivat enemmän kuin jos tuotot olisivat vain 15 prosenttia; sekä
- nähdäkseen ongelma-alueet sekä korkean potentiaalin alueet.

Jotta segmentoitu informaatio olisi hyödyllistä riskin arvioinnissa, tulisi samaan segmenttiin sisällyttää vain toimintoja, jotka eivät eroa riskeiltään olennaisesti toisistaan. Myös maantieteellisen segmentti-informaation osalta vain tarpeeksi hienojakoinen informaatio on hyödyllistä riskin arvioinnissa. (Boersema & Van Weelden 1992, 22–24)

Signalointi liittyy tapaan, jolla markkinoilla tulkitaan julkaistua ja julkaisematonta informaatiota. *Signalointiteorian* mukaan yrityksen johdolla on yllyke julkaista hyviä uutisia ja piilotella huonoja uutisia. Teorian mukaan tarkempi segmentti-informaatio vähentää sijoittajien epävarmuutta ja useimmissa tapauksissa vähentää sijoittajien arviota riskistä. (Herrmann & Thomas 1997, 493)

Signalointiteorian lisäksi riskiä voidaan arvioida *portfolioteorian* avulla. Portfolioteorian mukaan sijoittajat voivat alentaa riskiä hajauttamalla sijoitusportfolioitaan. Hajauttaminen alentaa riskiä eliminoimalla portfolioon liittyvän ei-systemaattisen riskin. Yritys voidaan ajatella omaisuusportfolioksi ja segmentit eri omaisuussijoituksiksi. Yrityksen odotettu tuotto on jokaisen segmentin odotettujen tuottojen painotettu keskiarvo. Kun segmentti-informaation tarkkuuden taso kasvaa,

kokonaisriskitaso alenee hajauttamisen kautta. (Markowitz, 1952; ks. Douppnik & Rolfe 1990, 256)

Douppnik ja Rolfe (1990) ovat tutkineet riskin arvioimista käytännössä. He ovat havainneet, että segmentti-informaation tarkentuessa sijoittajien arvio yrityksen riskisyydestä alenee. Poikkeuksena ovat tilanteet, joissa tarkka segmentti-informaatio paljastaa korkeariskisen segmentin (esimerkiksi Lähi-Idän maat). Tämä nostaa arviota yrityksen riskisyydestä.

2.2.1.4 Johdon vastuuvollisuus

Segmentti-informaatiosta on hyötyä johdon toiminnan arvioinnissa. Segmentti-informaation perusteella sijoittajat voivat tarkastella sitä, miten yrityksen johto on jakanut vastuuta resursseja tuottavien toimialojen ja maiden kesken. Näin voidaan arvioida johdon tehokkuutta resurssien käytössä. (Boersema & Van Weelden 1992, 24–25)

Arvioitaessa johdon toimintaa tulee ottaa huomioon toimintaympäristö. Jos segmentin huono tulos on seurausta taloudellisista tekijöistä ja nämä samat taloudelliset tekijät ovat vaikuttaneet samalla tavoin muihin toimialalla toimiviin yhtiöihin, yhtiön sen hetkinen johto on luultavasti sopivin johtamaan yhtiön pois ongelmista. Jos tulokset ovat reilusti muita yhtiöitä huonompia ja näyttävät olevan johdon toimintavallan sisällä, johdon vaihtaminen voi olla järkevää. Johdon toimintaa arvioitaessa tulee ottaa huomioon monia muitakin tekijöitä, mutta taloudellisten tekijöiden ja toisten samalla toimialalla toimivien yhtiöiden vertaileminen ovat tärkeä osa arviointia. (Boersema & Van Weelden 1992, 24–25)

2.2.2 Muut käyttäjät

Sijoittajien lisäksi monet muut yrityksen sidosryhmät ovat kiinnostuneita segmentoidusta informaatiosta. Muut segmentoidun informaation käyttäjät ovat enemmän kiinnostuneita yrityksen eri osista kun taas sijoittajat pyrkivät arvioimaan

yrittäjäkokonaisuutena. Yleensä muut käyttäjäryhmät haluavat käyttöönsä vielä yksityiskohtaisempaa informaatiota kuin on saatavilla. (Roberts 2002, 418–441)

Henkilöstö on kiinnostunut siitä, kuinka vakaa ja kannattava heidän työnantajansa on. He ovat kiinnostuneita myös työnantajansa kyvystä maksaa palkkaa, tarjota eläke-etuuksia ja työmahdollisuuksia. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 9) Segmentti-informaatio auttaa henkilöstöä ymmärtämään paremmin yhteisön toimintaa ja arvioimaan sen tarjoamia tulevaisuuden mahdollisuuksia (Pacter 1994, 50). Tämä on tarpeen hyvien työnantaja-työntekijä -suhteiden edistämiseksi. Tämän lisäksi työntekijät ymmärtävät paremmin oman osuutensa yhteisön toiminnassa. Tätäkin tärkeämpää työntekijöille voi olla informaatio yksittäisen yksikön kannattavuudesta ja tulevaisuuden näkymistä, koska useiden työntekijöiden työpaikat riippuvat yhteisön yksittäisestä yksiköstä. Segmentti-informaatio ei kuitenkaan yleensä ole tarkkuudeltaan riittävää tähän tarkoitukseen. Jotta segmentti-informaatio täyttäisi työntekijöiden tarpeet, tulisi sen olla mahdollisimman eriteltyä. (Boersema & Van Weelden 1992, 29)

Lainantajat ovat kiinnostuneita informaatiosta, jonka perusteella he voivat arvioida maksetaanko lainojen lyhennykset ja korot eräpäivinä. Tavarantoimittajat ja muut velkojat ovat puolestaan kiinnostuneita yhteisön kyvystä suorittaa heidän saamisensa niiden erääntyessä. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 9)

Asiakkaat ovat kiinnostuneita yhteisön toiminnan jatkuvuudesta, erityisesti silloin, kun heillä on pitkäaikaiset liikesuhteet yhteisön kanssa tai he ovat yhteisöstä riippuvaisia (IASB 2004, Yleiset perusteet: 9).

Julkista valtaa kiinnostaa resurssien jakautuminen ja täten yhteisön toiminta. He tarvitsevat informaatiota muun muassa yhteisöjen toiminnan sääntelyä, verotusta ja kansantulotilastoja varten. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 9) Vaikka julkinen valta käyttää segmentti-informaatiota, se ei ole kuitenkaan heidän ensisijainen tiedon lähteensä (Boersema & Van Weelden 1992, 31).

Yhteisöt vaikuttavat monin tavoin suureen yleisöön ja tilinpäätösinformaation avulla yleisö voi saada tietoa yhteisön menestyksen suunnasta ja kehityksestä sekä sen eri toiminnoista. Yhteisöt voivat vaikuttaa paikalliseen talouteen työllistämällä ja

käyttämällä paikallisia tavarantoimittajia. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 9) Julkisesti saatavilla oleva segmentti-informaatio parantaa informaation saatavuutta ja täten johtaa kilpailukykyisempään talouteen. Segmentti-informaatio voi myös johtaa tehokkaampaan resurssien kohdistamiseen. (Boersema & Van Weelden 1992, 31)

Kaikilla käyttäjillä on yhteisiäkin tarpeita. Sijoittajien tietotarpeet täyttävä tilinpäätös täyttää usein myös muiden käyttäjien tyydytettävät tarpeet, koska sijoittajat antavat yhteisölle riskipääomaa. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 10)

2.2.3 Yhteenveto

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 2) esitetään yhteenvetona segmentti-informaation käyttäjäryhmät sekä niiden intressit.

Taulukko 2 Segmentti-informaation käyttäjäryhmät sekä niiden intressit

Käyttäjäryhmä	Intressi
Sijoittajat	Tuotto-odotusten arvioiminen
Analyytikot	Tuotto-odotusten arvioiminen
Henkilöstö	Palkanmaksukyky, työtarjoukset tulevaisuudessa
Lainantajat	Lainan takaisinmaksukyky
Tavarantoimittajat ja muut velkojat	Kyky suorittaa saamiset
Asiakkaat	Toiminnan jatkuvuus
Julkinen valta	Toiminnan sääntely, verotus, kansantaloudelliset vertailut
Yhteisöt	Yhteisön intressien ajaminen, esimerkiksi paikallistalouden kehittäminen

2.3 Segmentti-informaation laatutekijät

IASC (International Accounting Standards Committee) (IASB 2004, Yleiset perusteet: 24) on hyväksynyt neljä laatutekijää, jotka tekevät tilinpäätösinformaation hyödylliseksi sen käyttäjille. Nämä neljä laatutekijää ovat:

- merkityksellisyys,
- luotettavuus,
- ymmärrettävyys, ja
- vertailukelpoisuus.

Nämä neljä tekijää ovat suoraan sovellettavissa myös segmentoituun tilinpäätösinformaatioon. Seuraavaksi syvennytään jokaiseen laatutekijään erikseen.

2.3.1 Merkityksellisyys

Ollakseen hyödyllistä informaation tulee olla merkityksellistä käyttäjien taloudellista päätöksentekoa koskevien tarpeiden näkökulmasta katsottaessa. Informaatiota voidaan pitää merkityksellisenä, jos sen avulla voidaan vaikuttaa informaation käyttäjien tekemiin päätöksiin auttamalla heitä arvioimaan menneisyyden, nykyhetken, tai tulevaisuuden tapahtumia tai vahvistamalla tai korjaamalla heidän aikaisempia arvioitaan. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 26)

Segmentoidun informaation merkityksellisyyttä voidaan tarkastella sekä intuitiivisesti että empiirisesti. Intuitiivisesti tarkasteltuna eri toimialat ja maantieteelliset alueet eroavat toisistaan riskien ja tuottoasteiden perusteella. Tämän perusteella informaatio yrityksen eri toimialoista ja maantieteellisistä alueista auttaa arvioimaan yrityksen riskejä ja tuottoja, sekä varojen hoitoa. Koska informaation riskeistä ja tuotoista sekä varojen hoidosta on tilinpäätösten ensisijainen tavoite, segmentti-informaatio on merkityksellistä. Empiirisesti segmentti-informaation merkityksellisyyttä voidaan tarkastella tutkimalla aikaisempien tutkimusten tuloksia siitä, onko segmentti-

informaatio parantanut tuottojen ja osakekurssien, tai riskin ennustamista. Toinen tapa on tarkastella tilinpäätöksen käyttäjien mielipiteitä. (Pacter 1994, 52)

2.3.2 Luotettavuus

Informaation on oltava myös luotettavaa ollakseen hyödyllistä. Informaatio on luotettavaa, kun se ei sisällä olennaisia virheitä eikä vinoutumia ja kun käyttäjät voivat luottaa siihen, että se esittää sitä, mitä sen väitetään esittävän tai voidaan kohtuudella odottaa esittävän. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 31)

Tiettyyn rajaan asti segmentti-informaation luotettavuus lisääntyy raportoitavien liiketoiminta- ja maantieteellisten segmenttien lisääntyessä. Segmenttien lisääntyessä tietyn rajan yli, kohdistukset muuttuvat tahdonvaltaisiksi ja vaikeasti ymmärrettäviksi, jolloin informaation luotettavuus vähenee. (Pacter 1994, 56)

Mitä enemmän segmenttikohtaista informaatiota on, sitä todennäköisempää on, että kohdistusten määrä lisääntyy. Kohdistusten määrän lisääntyessä informaation luotettavuus vähenee. Jotkin tietyt erät voidaan suoraan kohdistaa segmenteille, kuten myyntituotot ja myyntikustannukset. Muut erät, kuten korot, verot ja poistot voidaan kuitenkin osoittaa segmenteille vain kohdistusten avulla. (Pacter 1994, 56)

Mitä lähempänä segmentin kannattavuus on nettotulosta, sitä todennäköisempää on, että kohdistuksia esiintyy ja informaation luotettavuus vähenee. Segmentin kate (tuotot miinus myytyjen tuotteiden kustannukset) ja segmentin kate (tuotot miinus kaikki segmentille välittömästi kohdistettavissa olevat kustannukset) ovat todennäköisesti nettotulosta luotettavimpia segmentin kannattavuuden mittareita. (Pacter 1994, 56–57)

Myös segmentin varojen sisällöllä on vaikutusta informaation luotettavuuteen. Mitä enemmän segmenteille yhteisiä ja koko yhtiölle yhteisiä varoja sisällytetään segmentin varoihin, sitä todennäköisemmin kohdistuksia joudutaan tekemään. Mitä enemmän on segmenteille yhteisiä varoja, sitä epätodennäköisempää on, että järkeviä kohdistuksia pystytään tekemään. (Pacter 1994, 57)

Informaation kuvaama tapahtuma on vaikeampi hahmottaa, kun segmentti-informaatio perustuu enemmän rahamäärien kohdistuksiin kuin markkinoilla käytettävään hintaan. Tämä puolestaan vähentää informaation luotettavuutta. Esimerkkinä tästä on siirtohinnoittelu segmenttien välillä. (Pacter 1994, 57)

2.3.3 Ymmärrettävyys

Tilinpäätösinformaation tulee olla helposti ymmärrettävää sen käyttäjille. Informaatio on ymmärrettävää, jos sen käyttäjät, joilla on kohtuullinen liiketoiminnan, talouden ja kirjanpidon tuntemus sekä halua perehtyä informaatioon huolellisesti, pitävät informaatiota ymmärrettävänä. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 25)

2.3.4 Vertailukelpoisuus

Käyttäjien tulee pystyä vertailemaan yhteisöjen eri ajankohtien tilinpäätöksiä. Jotta informaatio olisi vertailukelpoista, tulisi eri ajankohtien informaatio määrittää ja esittää johdonmukaisella tavalla koko yrityksessä sekä samalla tavalla eri yrityksissä. Näin informaation käyttäjät pystyvät vertailemaan saman yrityksen eri ajankohtien tilinpäätöksiä sekä eri yritysten tilinpäätöksiä samalta ajankohdalta. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 39)

Pacterin (1994, 58–59) mukaan useat vertailukelpoisuuden tekijät voivat vaikuttaa segmentti-informaatioon. Segmentti-informaatiota tulisi mitata ja raportoida yhdenmukaisesti koko yrityksessä. Määriteltäessä liiketoiminta- ja maantieteellisiä segmenttejä yrityksen sisällä, tulisi aina käyttää samoja periaatteita. Myös samankaltaiset tapahtumat tulisi mitata ja raportoida käyttäen samoja periaatteita kaikille yrityksen liiketoiminta- ja maantieteellisille segmenteille. Tämä parantaa segmentti-informaation merkityksellisyyttä analysoitaessa ja ymmärrettäessä yrityksen taloudellista asemaa ja toiminnan tulosta.

Segmentti-informaatiota tulisi mitata ja raportoida yhdenmukaisesti myös yhdessä yrityksessä eri ajankohtina. Segmentoitaessa yrityksen toimintoja liiketoiminta- ja

maantieteellisiin segmentteihin, tulisi käyttää samoja periaatteita tilikaudesta toiseen, kuten myös samankaltaisten tapahtumien kohdalla. Tämä parantaa liiketoiminta- ja maantieteellisten segmenttien informaation vertailtavuutta tilikausien välillä. (Pacter 1994, 58)

Myös eri yrityksissä segmentti-informaatiota tulisi mitata ja raportoida yhdenmukaisesti. Segmentoitaessa yrityksen toimintoja liiketoiminta- ja maantieteellisiin segmentteihin, tulisi samoja periaatteita noudattaa kaikkien yritysten kohdalla. Myös samankaltaiset tapahtumat tulisi raportoida noudattaen samoja periaatteita kaikissa yrityksissä. Tämä parantaisi eri yritysten tilinpäätösten vertailukelpoisuutta. (Pacter 1994, 59)

2.3.5 Yhteenveto

Informaatio on merkityksellistä vain silloin, kun sen avulla voidaan vaikuttaa informaation käyttäjien päätöksentekoon (IASB 2004, Yleiset perusteet: 26). Merkityksellisyysvaatimuksen lisäksi informaation on oltava luotettavaa. Virheet tekevät informaation hyödyttömäksi tai jopa vaaralliseksi sijoittajalle tai muulle informaation käyttäjälle. (IASB 2004, Yleiset perusteet: 31) Mitä ymmärrettävämmin informaatio esitetään, sitä helpompi käyttäjän on hyötyä siitä (IASB 2004, Yleiset perusteet: 25). Informaatio tulee esittää siten, että informaatiota voi verrata yrityksen tai toisten yritysten eri ajankohtien informaation kanssa (IASB 2004, Yleiset perusteet: 39).

3 SEGMENTTIRAPORTOINTISÄÄNNÖKSET

Tässä luvussa käsitellään kansainvälistä IAS 14 – *Segmenttiraportointi* -standardia. Ensin käydään läpi IAS 14 -standardin taustaa sekä standardin tavoitteita ja soveltamisalaa. Tämän jälkeen tarkastellaan raportoitavien segmenttien määrittelyä ja laatimisperiaatteita. Lopuksi tarkastellaan segmenttiraportoinnissa esitettäviä tietoja.

3.1 Kansainvälinen segmenttiraportointistandardi IAS 14 - taustaa

Kansainvälinen järjestö International Accounting Standards Board (IASB) on 1970-luvun alkupuolelta lähtien ohjannut kansainvälisen tilinpäätöskäytännön kehitystä antamalla kansainvälisiä tilinpäätöksen laadintaa ja esittämistä koskevia standardeja tilinpäätösinformaation harmonisoimiseksi. 1970-luvulta lähtien myös EU-alueella on ollut käynnissä omia yhtiölainsäädännön muutoshankkeita, joiden tarkoituksena on ollut myös tilinpäätösten vertailukelpoisuuden parantaminen. 2000-luvulla yhteistyö tilinpäätösharmonisoinnin toimijoiden kesken on ollut tiivistymässä. (Räty & Virkkunen 2004, 23–25)

Vuonna 2005 EU:ssa otettiin käyttöön IFRS-normisto, jonka tavoitteena on harmonisoida kaikkien julkisesti noteerattujen emoyhtiöiden esittämää konserni-informaatiota. Tällä hetkellä IFRS-standardeja noudattavien yritysten taloudellista raportointia säätelee 41 IAS-standardia sekä viisi IFRS-standardia. IAS-standardit ovat vanhempia standardeja ja nykyään julkaistut standardit kulkevat nimellä IFRS-standardit. (Räty & Virkkunen 2004, 23–25)

IAS-normeja antava International Accounting Standards Committee perustettiin 29.6.1973. Vuonna 2001 toteutetun laajan organisaatiouudistuksen myötä siirryttiin käyttämään lyhennettä IASB (International Accounting Standards Board). (Räty & Virkkunen 2002, 26)

IAS-normisto koostuu kolmesta osasta:

- tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet;
- kansainväliset tilinpäätösstandardit (IFRS, International Financial Reporting Standards; aikaisemmin IAS, International Accounting Standards); sekä
- tulkintaohjeet (IFRIC, International Financial Reporting Interpretation Committee; aikaisemmin SIC, Standing Interpretations Committee).

Tilinpäätösinformaatiota sääntelevään IAS-normistoon kuuluu 41 IAS-standardia (joista voimassa 31), 33 SIC-tulkintaohjetta (joista voimassa 11), 5 IFRS-standardia, yksi IFRIC-tulkintaohje ja teoreettinen viitekehys. (Alhola ym. 2003, 149)

IFRS-standardit ovat luonteeltaan pakottavia. Niitä täytyy noudattaa eikä tilinpäätöstä ole sallittua kutsua IFRS-tilinpäätökseksi tai muutoin viitata tilinpäätöksessä IFRS:ään, ellei kaikkia yritystä koskevia IFRS-standardeja ja SIC/IFRIC-tulkintoja ole noudatettu. (KPMG 2003, 5)

3.2 Standardin tavoitteet ja soveltamisala

3.2.1 Tavoite

IAS 14 -standardi määrittää periaatteet, joiden mukaan yritysten tulee raportoida segmenttikohtaista taloudellista informaatiota. Yritysten tulee antaa informaatiota yhteisön tuottamista erityyppisistä tuotteista ja palveluista sekä erilaisista maantieteellisistä alueista, joilla se toimii, jotta tilinpäätöksen käyttäjät voisivat:

- saada entistä paremman käsityksen yhteisön toteutuneesta tuloksesta;
- arvioida paremmin yhteisön riskejä ja kannattavuutta; sekä
- tehdä asiantuntevampia arvioita yhteisöstä kokonaisuutena. (IASB 2004, IAS 14)

Standardin vaatimusten vuoksi tilinpäätösten läpinäkyvyys paranee, koska standardi edellyttää yritysten esittävän laajoja segmenttikohtaisia tietoja (KPMG 2004a, 55). IAS 14 -standardin tavoitteena ei kuitenkaan ole tuottaa sellaista uutta informaatiota, josta ei ole kenellekään mitään hyötyä tai lisäarvoa. Selkeänä tavoitteena on antaa tilinpäätöksen lukijoille entistä paremmat mahdollisuudet ymmärtää yrityksen toimintaa ja arvioida entistä paremmin sitä, missä yrityksen riskit ovat, mistä yrityksen kannattavuus tulee ja mistä yritys odottaa tuottoja tulevaisuudessa. Tällä tavoin lukijalla on myös mahdollisuus entistä paremmin arvioida yhtiön tuloksen kehittymistä tulevaisuudessa muun muassa sen perusteella toimiiko yhtiö kehittyvillä, vakailta vai taantuvilla markkinoilla. Kannattavuus ja kasvumahdollisuudet näillä eri markkinoilla voivat poiketa toisistaan merkittävästi. (KPMG 2004b, 20–22)

3.2.2 Soveltamisala

Standardia sovelletaan ainoastaan julkisesti noteerattuihin yhtiöihin sekä yhtiöihin, jotka aikovat laskea liikkeeseen oman tai vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. (IASB 2004, IAS 14:3) Jos yrityksen tilinpäätös käsittää sekä konsernitilinpäätöksen että emoyrityksen tilinpäätökset tai yhden tai useamman tytäryrityksen erillistilinpäätöksen, segmentti-informaatio esitetään vain konsernitilinpäätöksen perusteella. Tytäryrityksen, pääomaosuusmenetelmällä käsiteltävän osakkuusyrityksen tai yhteisyrityksen tulee esittää segmentti-informaatio omassa erillisessä tilinpäätöksessään, jos yrityksen itsensä liikkeeseen laskemat arvopaperit ovat julkisen kaupankäynnin kohteina. (KPMG 2004b, 20)

Yritykset, jotka ovat aikaisemmin laatineet tilinpäätöksensä noudattaen US GAAP -periaatteita tai joilla on vain velkainstrumentteja listattuna EU:n alueella, voivat jatkaa siirtymäaikaa vuoteen 2007 asti. Luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten omistuksessa olevat rahoitusvälineet on kuitenkin tullut esittää taseessa käyvässä arvossa IFRS-standardeja vastaavalla tavalla jo vuodesta 2005 lähtien. IFRS 1 -siirtymästandardin mukaan raportointipäivän ollessa 31.12.2005 siirtymähetki on vertailutilikauden alkavan taseen päivämäärä eli 1.1.2004. (KPMG 2005, 6)

3.3 Raportoitavien segmenttien määrittely

3.3.1 Raportoitavat segmenttiulottuvuudet

IAS 14 -standardissa segmentit jaetaan liiketoiminnallisiin ja maantieteellisiin segmentteihin. Segmenttien määrittelyn perusteena käytetään yrityksen organisaatorakennetta ja sisäistä raportointijärjestelmää. (Alhola ym. 2003, 201–204)

3.3.1.1 Liiketoimintasegmentti

Liiketoimintasegmentti on yhteisön erotettavissa oleva osa, jossa tuotetaan yksittäistä tuotetta tai palvelua ja jonka riskit ja kannattavuus poikkeavat muiden liiketoimintasegmenttien riskeistä ja kannattavuudesta. Liiketoiminnallisia segmenttejä määriteltäessä tulee ottaa huomioon seuraavat tekijät:

- tuotteiden tai palvelujen luonne
- tuotantoprosessien luonne;
- tuotteiden tai palvelujen asiakastyypit tai -ryhmät;
- tuotteen jakelussa tai palvelun tuottamisessa käytettävät menetelmät; sekä
- valvontaympäristön luonne, milloin se on tarkoituksenmukaista. (IASB 2004, IAS 14:9)

3.3.1.2 Maantieteellinen segmentti

Maantieteellinen segmentti on yhteisön erotettavissa oleva osa, jossa tuotetaan tuotteita tai palveluja tietyssä taloudellisessa ympäristössä ja jonka riskit ja kannattavuus poikkeavat toisenlaisissa taloudellisissa ympäristöissä toimivien osien riskeistä ja kannattavuudesta (IASB 2004; IAS 14:9).

Maantieteellisiä segmenttejä määriteltäessä tulee ottaa huomioon seuraavat tekijät:

- taloudellisten ja poliittisten olojen samankaltaisuus;
- eri alueille sijoittuvien toimintojen väliset yhteydet;
- toimintojen lähekkäisyys;
- tietyllä alueella tapahtuvaan toimintaan liittyvät erityiset riskit;
- valuuttanvaihtorajoitukset; ja
- valuuttariskit. (IASB 2004; IAS 14:9)

Maantieteellinen segmentti voi olla maa, useampien maiden ryhmittymä tai alue maan sisällä (KPMG 2004a, 59). Maantieteellinen segmentti voidaan määritellä joko yrityksen toimintojen tai asiakkaiden sijainnin perusteella. Riskit ja kannattavuustasot voivat vaihdella huomattavasti liikuttaessa eri maanosasta tai valtiosta toiseen. (KPMG 2004b, 20)

Liiketoiminnallisten ja maantieteellisten segmenttien määrittäminen vaatii jonkin verran harkintaa. Harkintaa toteuttaessaan yhteisön johto ottaa huomioon IAS 14 -standardissa asetetun tavoitteen segmenttikohtaisen taloudellisen informaation esittämiselle ja IASC:n *Tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevissa yleisissä perusteissa* esitetyt tilinpäätöksen laadulliset ominaisuudet. (IASB 2004, IAS 14:15)

3.3.2 Segmentin tuottojen, kulujen, tuloksen, varojen ja velkojen määritelmät

3.3.2.1 Segmentin tuotot

IAS 14 -standardin mukaan segmentille kuuluvia tuottoja ovat tuloslaskelmassa esitettävät varsinaiset tuotot, jotka ovat välittömästi osoitettavissa segmentille kuuluviksi, sekä asianmukainen osuus yhteisön tuotoista, jotka ovat järkevällä perusteella kohdistettavissa segmentille, ja jotka sisältävät sekä yhteisön ulkopuolelle tapahtuneen myynnin että saman yhteisön muiden segmenttien kanssa toteutuneista liiketoimista johtuvat tuotot (IASB 2004, IAS 14:16).

Segmentin tuottoihin ei lueta mukaan

- korko- tai osinkotuottoja, jollei segmentin toiminta ole luonteeltaan pääasiassa rahoitustoimintaa; eikä
- sijoitusten myyntivoittoja tai voittoja velan kuolettamisesta, jollei segmentin toiminta ole luonteeltaan pääasiassa rahoitustoimintaa.

Segmentin tuotot sisältävät yhteisön osuuden osakkuusyritysten, yhteisyritysten tai muiden sellaisten sijoitusten, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, voitoista tai tappioista vain silloin, kun erät sisältyvät konsernin tai koko yhteisön tuottoihin. (IASB 2004, IAS 14:16)

3.3.2.2 Segmentin kulut

Segmentin kulut ovat segmentin liiketoiminnasta johtuvat kulut, jotka voidaan välittömästi kohdistaa segmentille, ja asianmukainen osuus kuluista, jotka voidaan kohdistaa segmentille järkevällä perusteella, ja jotka sisältävät sekä yhteisön ulkopuolisille asiakkaille myytyihin suoritteisiin että saman yhteisön muiden segmenttien kanssa toteutuneisiin liiketoimiin liittyvät kulut. Segmentin kuluihin ei lueta mukaan

- korkokuluja, jollei segmentin toiminta ole luonteeltaan pääasiassa rahoitustoimintaa;
- sijoitusten myyntitappioita tai tappioita velan kuolettamisesta, jollei segmentin toiminta ole luonteeltaan pääasiassa rahoitustoimintaa;
- yhteisön osuutta osakkuusyritysten, yhteisyritysten tai muiden sellaisten sijoitusten tappioista, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää;
- tuloveroja; eikä
- hallintokuluja ja muita yhteisöön kokonaisuutena liittyviä kuluja. (IASB 2004, IAS 14:16)

3.3.2.3 Segmentin tulos

Segmentin tulos saadaan vähentämällä segmentin tuotoista segmentin kulut. Segmentin tulos määritetään ennen mahdollisen vähemmistön osuuden erottamista. (IASB 2004, IAS 14:16)

3.3.2.4 Segmentin varat

Segmentin varoihin luetaan mukaan segmentin liiketoiminnassaan käyttämät varat, jotka ovat joko välittömästi osoitettavissa tai järkevällä perusteella kohdistettavissa segmentille. Jos segmentin tulos sisältää korko- tai osinkotuottoja, niitä vastaavat saamiset, lainat, sijoitukset tai muut tuloa tuottavat varat luetaan segmentin varoihin. Segmentin varat eivät sisällä tuloverosaamisia. Sijoitukset, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, luetaan segmentin varoihin vain silloin, kun niiden voitot tai tappiot sisältyvät segmentin tuottoihin. Määritettäessä segmentin varoja vähennetään sellaiset vähennyserät, jotka esitetään yhteisön taseessa suoraan varoista vähennettyinä. (IASB 2004, IAS 14:16)

3.3.2.5 Segmentin velat

Segmentille kuuluvat velat ovat segmentin liiketoiminnasta aiheutuvia velkoja, jotka ovat joko välittömästi osoitettavissa tai järkevällä perusteella kohdistettavissa segmentille. Segmentin tuloksessa mahdollisesti huomioon otettuja korkokuluja vastaavat korolliset velat sisällytetään segmentin velkoihin. Segmentin velat eivät sisällä tuloverovelkoja. (IASB 2004, IAS 14:16)

3.3.3 IAS 14 -standardin ensisijainen ja toissijainen segmentti

Yrityksen on valittava segmenttiraportoinnissaan ensisijainen ja toissijainen segmenttinformaation raportointimuoto. Ensisijaisella ja toissijaisella segmenttiraportointimuodolla on erilaiset informaation julkaisuvaatimukset. Yhteisön

riskien ja kannattavuuden pääasiallisten lähteiden ja luonteen on ratkaistava se, perustuuko yhteisön ensisijainen segmenttiraportointi liiketoiminnallisiin vai maantieteellisiin segmentteihin (IASB 2004, IAS 14:26).

Mikäli yhteisön riskeihin ja kannattavuuteen vaikuttavat pääasiassa yhteisön tuottamien tuotteiden tai palvelujen väliset erot, sen ensisijaisen segmenttiraportoinnin on perustuttava liiketoiminnallisiin segmentteihin, jolloin toissijainen informaatio esitetään maantieteellisten segmenttien perusteella. Vastaavasti jos yhteisön riskeihin ja kannattavuuteen vaikuttaa pääasiassa se, että yhteisö toimii eri maissa tai muuten erilaisilla maantieteellisillä alueilla, sen ensisijaisen segmenttiraportoinnin on perustuttava maantieteellisiin segmentteihin, jolloin toissijainen informaatio esitetään liiketoiminnallisten segmenttien perusteella. (IASB 2004, IAS 14:26)

Yrityksen sisäisen organisaatio- ja johtamisrakenteen ja sisäisen taloudellisen raportoinnin hallitukselle ja toimitusjohtajalle on tavallisesti oltava perustana määriteltäessä yhteisön riskien ja kannattavuuden pääasiallista lähdettä ja niiden luonnetta ja siten myös määritettäessä ensisijaista ja toissijaista raportointimuotoa (IASB 2004, IAS 14:27).

3.3.4 Raportoitavat segmentit

Liiketoiminnallinen tai maantieteellinen segmentti muodostaa raportoitavan segmentin, mikäli pääosa sen tuotoista saadaan myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ja

- sen saamat tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ja toisten segmenttien kanssa toteutuneista liiketoimista ovat vähintään 10 prosenttia kaikkien segmenttien yhteenlasketuista ulkoisista ja sisäisistä tuotoista; tai
- segmentin tulos, joko voitto tai tappio, on vähintään 10 prosenttia kaikkien voitollisten tai tappiollisten segmenttien yhteenlasketusta tuloksesta sen mukaan, kumpi niistä on absoluuttiselta määrältään suurempi; tai
- sen varat ovat vähintään 10 prosenttia kaikkien segmenttien yhteenlasketuista varoista. (IASB 2004, IAS 14:35)

IAS 14 -standardin mukaan segmentti, joka jää kaikkien edellä esitettyjen kriteerien alapuolelle voidaan osoittaa raportoitavaksi koostaan huolimatta. Jos segmenttiä ei kuitenkaan päätetä osoittaa raportoitavaksi segmentiksi koostaan huolimatta, se voidaan yhdistää yhdeksi erikseen raportoitavaksi segmentiksi sellaisen yhden tai useamman sisäisesti raportoitavan samankaltaisen segmentin kanssa, joka ei myöskään täytä kriteerejä. (IASB 2004, IAS 14:36)

Raportoitaville segmenteille kohdistuvien ulkoisten tuottojen kokonaismäärän ollessa alle 75 prosenttia konsernin tai yhteisön kokonaistuotoista uudet segmentit on määriteltävä raportoitaviksi segmenteiksi, vaikka ne eivät ylitä edellä mainittua 10 prosentin kriteeriä, kunnes vähintään 75 prosenttia konsernin tai yhteisön kokonaistuotoista sisältyy raportoitaviin segmentteihin. (IASB 2004, IAS 14:37)

Jos raportoitava segmentti on edellisenä vuonna ollut yli 10 % kokonaistuotoista, se on raportoitava myös seuraavana vuonna, jos se on yhä merkittävä. Lisäksi tulee esittää ensimmäistä kertaa raportoitavan segmentin vertailutieto edelliseltä vuodelta. (KPMG 2004b, 21)

3.4 Segmenttiraportin laatimisperiaatteet

IAS 14 -standardin mukaan segmentti-informaatio on tuotettava samojen laatimisperiaatteiden mukaisesti, joita noudatetaan konsernin tai yhteisön tilinpäätöstä laadittaessa ja esitettäessä. Lähtökohtana on, että periaatteet, jotka yhteisön hallitus ja toimiva johto ovat valinneet käytettäväksi konsernin tai koko yhteisön tilinpäätöstä laadittaessa, ovat hallituksen ja johdon käsityksen mukaan sopivimmat ulkoiseen raportointiin. Standardi ei kuitenkaan kiellä kokonaan sellaisen segmenttikohtaisen lisäinformaation esittämistä, jonka tuottaminen poikkeaa tilinpäätöstä laadittaessa noudatettavista periaatteista. Tämä edellyttää, että (1) informaatio raportoidaan sisäisesti hallitukselle ja toimitusjohtajalle segmenttien voimavarojen kohdistamista ja tuloksellisuuden arvioimista varten sekä (2) lisäinformaatiota tuotettaessa käytetyt perusteet on kuvattu selkeästi. (IASB 2004, IAS 14: 44–46)

IAS 14 -standardissa kahden tai useamman segmentin yhteisesti käyttämät varat on kohdistettava segmenteille vain siinä tapauksessa, että varoja vastaavat tuotot ja kulut kohdistetaan kyseisille segmenteille (IASB 2004, IAS 14:47).

IFRS-tilinpäätös tehdään ensisijaisesti sijoittajaa varten, ja sen vuoksi tilinpäätösten tulee olla vertailukelpoisia sekä yrityksen eri vuosien tilinpäätösten että eri yritysten tilinpäätösten välillä. Vertailukelpoisuus saavutetaan vain noudattamalla valittuja laskentaperiaatteita johdonmukaisesti ja yhdenmukaisesti kaikissa konserniyhtiöissä. (KPMG 2003, 6)

Taulukko 3 IAS 14 -standardin tavoitteet, soveltamisala, segmenttiulottuvuudet, raportointimuodot ja laatimisperiaatteet

Osa-alue	IAS 14
Tavoite	Antaa tilinpäätöksen käyttäjälle <ul style="list-style-type: none"> • parempi käsitys yhteisön toteutuneesta tuloksesta; • mahdollisuus arvioida paremmin yhteisön riskejä ja kannattavuutta; sekä • mahdollisuus tehdä asiantuntevampia arvioita yhteisöstä kokonaisuutena. (IASB 2004, IAS 14)
Soveltamisala	Julkisesti noteeratut yhtiöt sekä yhtiöt, jotka aikovat laskea liikkeeseen oman tai vieraan pääoman ehtoisia arvopapereita. (IASB 2004, IAS 14:3)
Segmenttiulottuvuudet	Liiketoiminta- ja maantieteelliset segmentit
Raportointimuodot	Ensisijainen ja toissijainen segmentti
Laatimisperiaatteet	Segmentti-informaatio tuotettava samojen laatimisperiaatteiden mukaisesti, kuin mitä noudatetaan konsernin tai yhteisön tilinpäätöstä laadittaessa ja esitettäessä (IASB 2004, IAS 14:44)

3.5 Segmenttiraportissa esitettävät tiedot

3.5.1 Ensisijainen raportointimuoto

IAS 14 -standardin mukaan yhteisön tulee esittää kunkin ensisijaisena raportoitavan segmentin tuotot eriteltynä tuottoihin myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ja tuottoihin toisten segmenttien kanssa toteutuneista liiketoimista. Yhteisön on myös esitettävä kunkin raportoitavan segmentin tulos eriteltynä jatkuvan toiminnan tulokseen ja lopetettujen toimintojen tulokseen. (IASB 2004, IAS 14: 51–52)

IAS 14 -standardin mukaan yhteisön on esitettävä kunkin ensisijaisena raportoitavan segmentin varojen yhteenlasketut kirjanpitoarvot, velat sekä sellaisten tilikauden aikana hankittujen omaisuuserien yhteenlaskettu hankintameno, joita odotetaan käytettävän useampana kuin yhtenä tilikautena. Lisäksi yhteisön on esitettävä kunkin ensisijaisena raportoitavan segmentin varoihin kuuluvista omaisuuseristä tilikaudella tehdyt poistot, jotka on vähennetty kuluina segmentin tulosta määritettäessä. (IASB 2004, IAS 14: 55–58)

Kunkin ensisijaisena raportoitavan segmentin osalta yhteisön tulee esittää sellaisten segmentin kuluihin sisällytettyjen ja siten segmentin tulosta määritettäessä vähennettyjen merkittävien kulujen kokonaismäärä, poistoja lukuun ottamatta, joihin ei liity maksutapahtumaa (IASB 2004, IAS 14:61). Näiden esittäminen ei IAS 14 -standardin mukaan ole välttämätöntä, jos yhteisö esittää IAS 7 -standardin¹ mukaiset segmenttikohtaisia rahavirtoja koskevat tiedot (IASB 2004, IAS 14:63).

Jokaisen ensisijaisena raportoitavan segmentin osalta yhteisön on esitettävä yhteisön yhteenlaskettu osuus osakkuusyritysten, yhteisyritysten ja muiden sellaisten sijoitusten, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, voitoista tai tappioista mikäli kyseisten osakkuusyritysten toiminta sijoittuu olennaisilta osiltaan tähän yhteen segmenttiin

¹ IAS 7 -standardi suosittelee antamaan lisätietona kunkin sellaisen liiketoiminnallisen ja maantieteellisen segmentin liiketoiminnan, investointien ja rahoituksen rahavirrat, josta annetaan segmenttikohtaista informaatiota (IASB 2004, IAS 7:50).

(IASB 2004, IAS 14:64). IAS 14 -standardi edellyttää tämän lisäksi esitettäväksi yhteenlasketun sijoituksen kyseisiin osakkuus- ja yhteisyrityksiin jokaisesta ensisijaisena raportoitavasta segmentistä (IASB 2004, IAS 14:66).

Yhteisön tulee IAS 14 -standardin mukaan esittää raportoitavista segmenteistä annettavien tietojen ja konsernitilinpäätökseen tai yhteisön tilinpäätökseen sisältyvien kokonaistietojen välinen täsmäytyslaskelma. Laskelmassa on täsmäytettävä:

- segmenttien tuotot ulkopuolisilta asiakkailta saamien tuottojen kanssa;
- segmenttien jatkuvien toimintojen tulokset yhteisön vertailukelpoisen liiketoiminnan tuloksen kanssa;
- segmenttien lopetettujen toimintojen tulokset yhteisön lopetettujen toimintojen tuloksen kanssa;
- segmenttien varat yhteisön varojen kanssa; ja
- segmenttien velat yhteisön velkojen kanssa. (IASB 2004, IAS 14:67)

3.5.2 Toissijainen raportointimuoto

Toissijaisen segmentin raportointivaatimukset riippuvat siitä, onko ensisijainen raportointisegmentti liiketoimintasegmentti vai maantieteellinen segmentti. Maantieteellisen segmentin ollessa ensisijaisesti raportoitava segmentti liitetietovaatimukset toissijaisen segmentin osalta ovat hieman monimutkaisemmat. (KPMG 2004b, 21)

3.5.2.1 Maantieteellinen segmentti toissijaisena raportointimuotona

Liiketoiminnallisen segmentin ollessa yhteisön ensisijainen raportointimuoto ja maantieteellinen segmentti toissijainen raportointimuoto maantieteellisestä segmentistä tulee esittää seuraavat tiedot:

- segmentin tuotot ulkopuolisilta asiakkailta perustuen asiakkaiden sijaintipaikkaan maantieteellisten alueiden mukaan jokaisesta sellaisesta

maantieteellisestä segmentistä, jonka tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ovat vähintään 10 prosenttia koko yhteisön myynnistä ulkopuolisille asiakkaille saaduista tuotoista;

- segmentin varojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo varojen maantieteellisen sijaintipaikan mukaan jokaisesta segmentistä, jonka varat ovat vähintään 10 prosenttia kaikkien maantieteellisten segmenttien yhteenlasketuista varoista; ja
- sellaisten tilikauden aikana hankittujen varojen yhteenlaskettu hankintameno, joita odotetaan käytettävän useampana kuin yhtenä tilikautena varojen sijaintipaikan mukaan jokaisesta segmentistä, jonka varat ovat vähintään 10 prosenttia kaikkien maantieteellisten segmenttien yhteenlasketuista varoista. (IASB 2004, IAS 14:69)

3.5.2.2 Liiketoiminnallinen segmentti toissijaisena raportointimuotona

Maantieteellisen segmentin ollessa yhteisön ensisijainen raportointimuoto ja liiketoiminnallinen segmentti toissijainen raportointimuoto, yhteisön tulee esittää seuraavat tiedot jokaisesta sellaisesta liiketoimintasegmentistä, jonka tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ovat vähintään 10 prosenttia koko yhteisön tuotoista, jotka on saatu myynnistä kaikille ulkopuolisille asiakkaille tai jonka varat ovat vähintään 10 prosenttia kaikkien liiketoimintasegmenttien yhteenlasketuista varoista:

- segmentin tuotot ulkopuolisilta asiakkailta;
- segmentin varojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo; sekä
- sellaisten tilikauden aikana hankittujen varojen yhteenlaskettu hankintameno, joita odotetaan käytettävän useampana kuin yhtenä tilikautena. (IASB 2004, IAS 14:70)

Jos yhteisön ensisijainen raportointimuoto perustuu maantieteellisiin segmentteihin varojen sijainnin mukaan ja jos asiakkaiden sijainti poikkeaa varojen sijainnista, yhteisön on esitettävä myös tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille erikseen jokaisesta asiakkaisiin perustuvasta maantieteellisestä segmentistä, jonka tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ovat vähintään 10 prosenttia koko yhteisön tuotoista (IASB 2004, IAS 14:71). Jos yhteisön ensisijainen raportointimuoto perustuu

maantieteellisiin segmentteihin asiakkaiden sijainnin mukaan ja jos yhteisön varat sijaitsevat eri alueilla kuin sen asiakkaat, yhteisön on esitettävä myös seuraavat tiedot jokaisesta varojen sijaintiin perustuvasta maantieteellisestä segmentistä, jonka tuotot myynnistä ulkopuolisille asiakkaille ovat vähintään 10 prosenttia koko yhteisön tuotoista:

- segmentin varojen yhteenlaskettu kirjanpitoarvo varojen maantieteellisen sijaintipaikan mukaisesti; ja
- sellaisten tilikauden aikana hankittujen varojen yhteenlaskettu hankintameno, joita odotetaan käytettävän useampana kuin yhtenä tilikautena varojen sijaintipaikan mukaisesti (IASB 2004, IAS 14:72).

3.5.3 Muut segmenttiraportoinnissa esitettävät tiedot

Esitettäessä segmentin tuottoja toisten segmenttien kanssa toteutuneista liiketoimista on segmenttien väliset siirrot määritettävä sillä perusteella, jota yhteisö on todellisuudessa käyttänyt kyseisten siirtojen hinnoittelussa. Segmenttien välisen siirtohinnoittelun perusteet ja niissä mahdollisesti tapahtuneet muutokset on esitettävä tilinpäätöksessä. (IASB 2004, IAS 14:75)

Segmenttiraportoinnissa noudatettujen laatimisperiaatteiden muutokset, joilla on olennainen vaikutus segmentti-informaatioon, on ilmoitettava ja aikaisempien tilikausien segmenttikohtaiset vertailutiedot on oikaistava, mikäli se on käytännössä mahdollista. Muutoksen luonne ja siihen johtaneet syyt on ilmoitettava. Myös vertailutietojen oikaisu tai se että niiden oikaiseminen ei ole käytännössä mahdollista on ilmoitettava. Jos ei ole käytännössä mahdollista oikaista aikaisemman tilikauden segmentti-informaatiota uuden perusteen mukaiseksi, yhteisön on vertailukelpoisuuden vuoksi esitettävä segmenttikohtaiset tiedot sekä uuden että vanhan periaatteen mukaan siltä tilikaudella, jolla muutos toteutettiin. (IASB 2004, IAS 14:76)

Yhteisön tulee ilmoittaa, minkä tyyppisiä tuotteita ja palveluja kuhunkin raportoitavaan liiketoimintasegmenttiin sisältyy sekä esitettävä kunkin raportoitavan maantieteellisen

segmentin koostumus, jollei sitä esitetä muutoin tilinpäätöksessä tai muualla vuosikertomuksessa (IASB 2004, IAS 14:81).

Seuraavassa taulukossa (Taulukko 4) esitetään kooste vaadittavasta segmentti-informaatiosta (IASB 2004, IAS 14).

Taulukko 4 Kooste vaadittavasta segmentti-informaatiosta (IASB 2004, IAS 14)

Ensisijainen raporttimuoto liiketoimintasegmenteittäin	Ensisijainen raporttimuoto maantieteellinen varojen sijainnin mukaisesti	Ensisijainen raporttimuoto maantieteellinen asiakkaiden sijainnin mukaisesti
Vaadittavat ensisijaiset tiedot	Vaadittavat ensisijaiset tiedot	Vaadittavat ensisijaiset tiedot
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta liiketoimintasegmenteittäin	Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta varojen sijainnin mukaan	Tuotot ulkopuolisilta asiakkaiden sijainnin mukaan
Tuotot liiketoimista toisten segmenttien kanssa liiketoimintasegmenteittäin	Tuotot liiketoimista toisten segmenttien kanssa varojen sijainnin mukaan	Tuotot liiketoimista muiden segmenttien kanssa asiakkaiden sijainnin mukaan
Segmentin tulos liiketoimintasegmenteittäin	Segmentin tulos varojen sijainnin mukaan	Segmentin tulos asiakkaiden sijainnin mukaan
Segmentin varojen kirjanpitoarvo liiketoimintasegmenteittäin	Segmentin varojen kirjanpitoarvo varojen sijainnin mukaan	Segmentin varojen kirjanpitoarvo asiakkaiden sijainnin mukaan
Segmentin velat liiketoimintasegmenteittäin	Segmentin velat varojen sijainnin mukaan	Segmentin velat asiakkaiden sijainnin mukaan
Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno liiketoimintasegmenteittäin	Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno varojen sijainnin mukaan	Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno asiakkaiden sijainnin mukaan
Poistot liiketoimintasegmenteittäin	Poistot varojen sijainnin mukaan	Poistot asiakkaiden sijainnin mukaan
Muut maksutapahtumaa sisältämättömät kulut kuin poistot liiketoimintasegmenteittäin	Muut maksutapahtumaa sisältämättömät kulut kuin poistot varojen sijainnin mukaan	Muut maksutapahtumaa sisältämättömät kulut kuin poistot asiakkaiden sijainnin mukaan
Osuus voitosta tai tappiosta	Osuus voitosta tai tappiosta	Osuus voitosta tai tappiosta

sekä sijoitus osakkuus- tai yhteisyrityksissä, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, liiketoimintasegmenteittäin	sekä sijoitus osakkuus- tai yhteisyrityksissä, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, varojen sijainnin mukaan	sekä sijoitus osakkuus- tai yhteisyrityksissä, joihin sovelletaan pääomaosuusmenetelmää, asiakkaiden sijainnin mukaan
Tuottojen, tuloksen, varojen ja velkojen täsmäytys liiketoimintasegmenteittäin	Tuottojen, tuloksen, varojen ja velkojen täsmäytys varojen sijainnin mukaan	Tuottojen, tuloksen, varojen ja velkojen täsmäytys asiakkaiden sijainnin mukaan
Vaadittavat toissijaiset tiedot	Vaadittavat toissijaiset tiedot	Vaadittavat toissijaiset tiedot
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta asiakkaiden sijainnin mukaan	Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta liiketoimintasegmenteittäin	Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta liiketoimintasegmenteittäin
Segmentin varojen kirjanpitoarvo varojen sijainnin mukaan	Segmentin varojen kirjanpitoarvo liiketoimintasegmenteittäin	Segmentin varojen kirjanpitoarvo liiketoimintasegmenteittäin
Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno varojen sijainnin mukaan	Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno liiketoimintasegmenteittäin	Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno liiketoimintasegmenteittäin
	Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta maantieteellisen sijainnin mukaan, jos poikkeaa varojen sijainnista	
		Segmentin varojen kirjanpitoarvo varojen sijainnin mukaan, jos poikkeaa asiakkaiden sijainnista
		Aineellisten ja aineettomien käyttöomaisuushyödykkeiden hankintameno varojen sijainnin mukaan, jos poikkeaa asiakkaiden sijainnista
Muut vaadittavat tiedot	Muut vaadittavat tiedot	Muut vaadittavat tiedot
Sellaisten liiketoiminnallisten tai maantieteellisten segmenttien tuotot, joiden ulkoiset tuotot ylittävät 10	Sellaisten liiketoiminnallisten tai maantieteellisten segmenttien tuotot, joiden ulkoiset tuotot ylittävät 10	Sellaisten liiketoiminnallisten tai maantieteellisten segmenttien tuotot, joiden ulkoiset tuotot ylittävät 10

prosenttia yhteisön tuotoista mutta jotka eivät ole raportoitavia segmenttejä, koska pääosa niiden tuotoista johtuu sisäisistä siirroista	prosenttia yhteisön tuotoista mutta jotka eivät ole raportoitavia segmenttejä, koska pääosa niiden tuotoista johtuu sisäisistä siirroista	prosenttia yhteisön tuotoista mutta jotka eivät ole raportoitavia segmenttejä, koska pääosa niiden tuotoista johtuu sisäisistä siirroista
Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelun perusteet ja niissä tapahtuneet muutokset	Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelun perusteet ja niissä tapahtuneet muutokset	Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelun perusteet ja niissä tapahtuneet muutokset
Muutokset segmenttiraportin laatimisperiaatteissa	Muutokset segmenttiraportin laatimisperiaatteissa	Muutokset segmenttiraportin laatimisperiaatteissa
Tuotteiden ja palvelujen tyypit kullakin liiketoimintasegmentillä	Tuotteiden ja palvelujen tyypit kullakin liiketoimintasegmentillä	Tuotteiden ja palvelujen tyypit kullakin liiketoimintasegmentillä
Kunkin maantieteellisen segmentin koostumus	Kunkin maantieteellisen segmentin koostumus	Kunkin maantieteellisen segmentin koostumus

4 TUTKIMUSAINEISTO JA -MENETELMÄT

4.1 Tutkielman tavoitteet

IAS 14 -standardin voimaantulon jälkeen 1. tammikuuta 2005 suomalaisten pörssiyritysten on julkaistava standardin vaatimaa segmenttikohtaista informaatiota. Tutkielman tavoitteena on selvittää:

- missä määrin tutkielman kohderyhmän yhtiöt täyttävät IAS 14 -standardin minivaatimukset, sekä
- tuottaako IAS 14 -standardin minimivaatimusten mukaan laadittu segmenttiraportti relevanttia informaatiota sijoittajan näkökulmasta?

4.2 Tutkielman kohderyhmä

Tutkielman kohderyhmänä (taulukko 5) ovat Helsingin pörssin päälistalla noteeratut konsernimuotoiset yritykset, koska IAS 14 -standardi vaatii niiden esittävän segmenttikohtaista informaatiota. 31.12.2005 Helsingin pörssin päälistalla noteerattuja yrityksiä oli 105 ja ne jakautuivat 10 toimialaan.

Tutkielman ulkopuolelle rajataan I-, NM- ja Pre-listan yritykset. Tämän lisäksi tutkielman ulkopuolelle rajautuvat 11 päälistalla noteerattua yritystä, kuten luvussa 1.4 on esitetty.

Taulukko 5 Tutkielman kohderyhmän yhtiöt toimialoittain

Toimiala	Yritys	Ensisijainen segmentti
Energia		
	Neste Oil	Liiketoiminta
Perusteollisuus		
	Exel	Liiketoiminta
	Huhtamäki	Maantieteellinen alue
	Kemira	Liiketoiminta
	Kemira Growhow	Liiketoiminta
	M-Real	Liiketoiminta
	Nordic Aluminium	Liiketoiminta
	Outokumpu	Liiketoiminta
	Rautaruukki	Liiketoiminta
	Stora Enso	Liiketoiminta
	UPM-Kymmene	Liiketoiminta
Teollisuustuotteet ja palvelut		
	Aspo	Liiketoiminta
	Cargotec	Liiketoiminta
	Componenta	Liiketoiminta
	Etteplan	Liiketoiminta
	Finnair	Liiketoiminta
	Finnlines	Liiketoiminta
	Jaakko Pöyry	Liiketoiminta
	KCI Konecranes	Liiketoiminta
	Kyro	Liiketoiminta
	Lassila & Tikanoja	Liiketoiminta
	Lemminkäinen	Liiketoiminta
	Leo Longlife	Liiketoiminta
	Metso	Liiketoiminta
	PKC Group	Liiketoiminta
	Ponsse	Maantieteellinen alue
	Rak. Konevuokraamo	Liiketoiminta
	Ramirent	Maantieteellinen alue

	Raute	Liiketoiminta
	Rocla	Liiketoiminta
	Tamfelt	Liiketoiminta
	Tulikivi	Liiketoiminta
	Uponor	Maantieteellinen alue
	Vacon	Liiketoiminta
	Wärtsilä	Liiketoiminta
	YIT-Yhtymä	Liiketoiminta
Kulutustavarat ja palvelut		
	Alma Media	Liiketoiminta
	Amer Sports	Liiketoiminta
	Birka Line	Liiketoiminta
	Fiskars	Liiketoiminta
	Ilkka-Yhtymä	Liiketoiminta
	Keskisuomalainen	Liiketoiminta
	Marimekko	Liiketoiminta
	Nokian Renkaat	Liiketoiminta
	Rapala	Maantieteellinen alue
	SanomaWSOY	Liiketoiminta
	Stockmann	Liiketoiminta
Päivittäistavarat		
	Atria	Maantieteellinen alue
	HK Ruokatalo	Maantieteellinen alue
	Kesko	Liiketoiminta
	Lännen Tehtaat	Liiketoiminta
	Olvi	Maantieteellinen alue
	Raisio	Liiketoiminta
	Suominen Yhtymä	Liiketoiminta
Terveydenhuolto		
	Orion	Liiketoiminta
Rahoitus		
	Amanda Capital	Liiketoiminta
	CapMan	Liiketoiminta

	Citycon	Liiketoiminta
	eQ	Liiketoiminta
	Interavanti	Liiketoiminta
	Neomarkka	
	Nordea Bank	Liiketoiminta
	OKO	Liiketoiminta
	OMX	Liiketoiminta
	Pohjola-Yhtymä	Liiketoiminta
	Sampo	Liiketoiminta
	Sponda	Liiketoiminta
	Ålandsbanken	Liiketoiminta
Informaatioteknologia		
	AffectoGenimap	Maantieteellinen alue
	Aldata Solution	Liiketoiminta
	Aspocomp Group	Liiketoiminta
	Basware	Maantieteellinen alue
	Cencorp	Liiketoiminta
	Comptel	Maantieteellinen alue
	Elcoteq	Liiketoiminta
	Elektrobit Group	Liiketoiminta
	Evox Rifa Group	Liiketoiminta
	Nokia	Liiketoiminta
	Okmetic	Liiketoiminta
	Perlos	Liiketoiminta
	Scanfil	Maantieteellinen alue
	SSH	Maantieteellinen alue
	Stonesoft	Maantieteellinen alue
	SysOpen Digia	Liiketoiminta
	Tecnomen	Liiketoiminta
	Tekla	Liiketoiminta
	Teleste	Liiketoiminta
	TietoEnator	Liiketoiminta
	TJ Group	Maantieteellinen alue

	Vaisala	Liiketoiminta
Tietoliikennepalvelut		
	Elisa	Liiketoiminta
	TeliaSonera	Maantieteellinen alue
Yhdyskuntapalvelut		
	Fortum	Liiketoiminta

4.3 Aineiston käsittely ja analysointi

Tutkielman aineisto koostuu kohderyhmän vuoden 2005 vuosikertomuksista, jotka on hankittu yritysten kotisivuilta joko lataamalla ne sähköisenä versiona tai tilaamalla paperiversiona. Tutkielmassa ei tarvita erityistä otantamenetelmää, koska tutkielman populaatio on Helsingin pörssin päälistalla noteeratut konsernimuotoiset yritykset edellä tehtyjen rajausten perusteella.

Minimivaatimusten täyttymistä tutkittiin keräämällä informaatiota yritysten vuosikertomuksista Excel-taulukkoon (katso liitteet 2 ja 3). Yritykset jaoteltiin Excel-taulukkoon toimialan mukaan. Jokaisen yrityksen kohdalla selvitettiin minimivaatimusten täytyminen IAS 14 -standardin vaatimien ensisijaisten tietojen, toissijaisten tietojen ja muiden tietojen osalta.

Sijoittajien käyttämän segmentti-informaation luokittelu perustuu Boerseman ja Van Weeldenin (1992, 14–16) määrittelemiin sijoittajien segmentti-informaation käyttötarkoituksiin:

- ennustaminen,
- vertailu,
- riskin arviointi, sekä
- johdon vastuuvollisuus.

4.4 Tutkielman reliabiliteetti ja validiteetti

Tutkielman luotettavuutta arvioidaan reliabiliteetin ja validiteetin kannalta. Nämä ovat kaksi pääkriteeriä minkä tahansa tutkielman luotettavuutta arvioidessa. (Hirsjärvi ym. 1997, 213–214) Alhainen reliabiliteetti alentaa tutkimuksen validiteettia (Alkula, Pöntinen & Ylöstalo 1994, 89).

4.4.1 Reliabiliteetti

Tutkimuksen reliabiliteetti tarkoittaa tutkimuksen kykyä antaa ei-sattumanvaraisia tuloksia. Mitä suurempi tutkimuksen reliabiliteetti on, sitä vähemmän sattuma on vaikuttanut tutkimustuloksiin. (Valli 2001, 92) Reliabiliteetin taustalla on olettaus, että tutkimuksessa päädyttäisiin samaan tulokseen, vaikka toinen henkilö suorittaisi tutkimuksen (Hirsjärvi ym. 1997, 213–214). Perimmäisin tavoite osoitettaessa reliabiliteettia on välttää subjektiivisuutta ja puolueellisuutta (Yin 1989, 45).

Tämän tutkielman reliabiliteetti on suuri, koska sattuma ei ole vaikuttanut tutkimustuloksiin. Jos toinen henkilö suorittaisi saman tutkimuksen, niin päädyttäisiin samaan tulokseen, koska empiirinen aineisto olisi sama.

4.4.2 Validiteetti

Validiteetti merkitsee sen sijaan sitä, kuinka pätevä ja luotettava tutkimusaineisto on tutkimuksen tarkoituksen kannalta (Hirsjärvi ym. 1997, 213–214). Toisin sanoen, validiteetilla tarkoitetaan sitä, että mittari mittaa juuri sitä, mitä se on tarkoitettu mittaamaan (Alkula ym. 1994, 89). Yinin (1989) mukaan validiteetti koostuu kolmesta erilaisesta testistä: rakenteellinen validiteetti, sisäinen validiteetti sekä ulkoinen validiteetti.

Rakenteellinen validiteetti liittyy tutkimusongelman selvittämiseksi valittujen mittareiden laillisuuden perustelemiseen. Tiedyt varotoimet, kuten useiden tietolähteiden

käyttäminen yhtä lailla kuin vertaisten ennakkokäsitys ja kommentit tutkimuksen tuloksista, ovat tärkeitä keinoja, joiden avulla tutkijat voivat kasvattaa tätä validiteetin osatekijää. (Yin 1989, 40–41)

Sisäinen validiteetti liitetään ensisijaisesti kausaalisiin ja selittäviin tutkimuksiin (Yin 1989, 43). Sisäinen validiteetti ei ole relevantti tälle tutkielmalle, koska tutkielma on luonteeltaan kuvaileva eikä tutkielmassa esiinny kausaalisuhteessa olevien muuttujien manipulointia.

Ulkoinen validiteetti testaa tutkimuksen tulosten yleistettävyyttä, toisin sanoen se mittaa sitä astetta, missä tulokset ja havainnot pitävät paikkaansa muissa puitteissa (Marshall & Rossman 1999, 193). Kvalitatiivisia tapaustutkimuksia on syytetty tulosten yleistettävyyden puutteesta. Tämä kritiikki on jotakuinkin harhaanjohtavaa. On otettava huomioon, että kvantitatiivinen tutkimus tuottaa tilastollisesti yleistettäviä tuloksia populaatiosta, kun taas kvalitatiivinen lähestymistapa mahdollistaa analyttisen yleistämisen teoreettisen taustan valossa. (Yin 1989, 43–44) Huolimatta kvalitatiivisen tiedon luontaisesta subjektiivisuudesta, tutkimuksen tulokset voidaan usein yleistää tietyn kontekstin laajuuden yli. Tämä voidaan saavuttaa ymmärtämällä organisaatiota ja prosesseja, jotka ohjaavat työntekijöiden käyttäytymistä. (Hartley 1994, 225)

Jotta saataisiin lisättyä tämän tutkielman ulkoista validiteettia, käytetään kirjallisuuskatsausta ja teoreettista osaa ohjaamaan tiedon keruuta ja hallintaa.

5 TUTKIELMAN KESKEISET TULOKSET

5.1 IAS 14 -standardin minimivaatimusten täytyminen

Tässä luvussa esitetään tulokset siitä missä määrin tutkielman kohderyhmän yritykset täyttävät IAS 14 -standardin vaatimien ensisijaisten, toissijaisten ja muiden tietojen minimivaatimukset. Tulokset perustuvat empiiriseen aineistoon.

5.1.1 Liiketoimintasegmentti ensisijaisena raportointimuotona

Kohderyhmän 93 yrityksestä 77 raportoi liiketoimintasegmentit ensisijaisena raportointimuotona. Tämä osoittaa sen, että valtaosa kohderyhmän yrityksistä on valinnut ensisijaiseksi segmenttiraportointimuodoksi liiketoiminnalliset segmentit.

Taulukosta 6 voidaan nähdä, että yli 90 prosenttia kaikista yrityksistä, jotka raportoivat liiketoimintasegmentit ensisijaisena raportointimuotona, täyttävät IAS 14 -standardin informaatiovaatimukset seuraavien erien osalta:

- *Vaadittavat ensisijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin tulos, segmentin varat, segmentin velat, investoinnit, poistot, ja täsmäytys tilinpäätökseen.
- *Vaadittavat toissijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin varat, ja investoinnit.
- *Muut vaadittavat tiedot:* liiketoimintasegmenttien toiminnot sekä maantieteellisten segmenttien koostumus.

Taulukko 6 IAS 14 -standardin minimivaatimusten täytyminen yrityksissä, jotka raportoivat liiketoimintasegmentit ensisijaisena raportointimuotona

	100 %	90–99%	80–89%	70–79%
Vaadittavat ensisijaiset tiedot				
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	X			
Tuotot toisilta segmenteiltä			X	
Segmentin tulos	X			
Segmentin varat	X			
Segmentin velat	X			
Investoinnit		X		
Poistot		X		
Maksutapahtumaa sisältämättömät kulut				X
Täsmäytys tilinpäätökseen	X			
Vaadittavat toissijaiset tiedot				
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	X			
Segmentin varat		X		
Investoinnit		X		
Muut vaadittavat tiedot				
Liiketoimintasegmenttien toiminnot	X			
Maantieteellisten segmenttien koostumus	X			
Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelu			X	

5.1.2 Maantieteellinen segmentti ensisijaisena raportointimuotona

Kohderyhmän 93 yrityksestä 16 raportoi maantieteelliset segmentit ensisijaisena raportointimuotona. Tämä osoittaa, että vain pieni osa kohderyhmän yrityksistä on määritellyt maantieteelliset segmentit ensisijaiseksi raportointimuodoksi.

Taulukosta 7 voidaan nähdä, että yli 90 prosenttia kaikista yrityksistä, jotka raportoivat maantieteelliset alueet ensisijaisena segmenttinä, täyttävät IAS 14 -standardin informaatiovaatimukset seuraavien erien osalta:

- *Vaadittavat ensisijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin tulos, segmentin varat, segmentin velat, investoinnit, poistot, ja täsmäytys tilinpäätökseen.
- *Vaadittavat toissijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin varat, ja investoinnit.
- *Muut vaadittavat tiedot:* liiketoimintasegmenttien toiminnot sekä maantieteellisten segmenttien koostumus.

Taulukko 7 IAS 14 -standardin minimivaatimusten täytyminen yhtiöissä, jotka raportoivat maantieteelliset alueet ensisijaisena segmenttiraportointimuotona

	100 %	90–99%	80–89%	0–79 %
Vaadittavat ensisijaiset tiedot				
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	X			
Tuotot toisilta segmenteiltä			X	
Segmentin tulos	X			
Segmentin varat	X			
Segmentin velat	X			
Investoinnit		X		
Poistot		X		
Maksutapahtumaa sisältämättömät kulut				X
Täsmäytys tilinpäätökseen	X			
Vaadittavat toissijaiset tiedot				
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	X			
Segmentin varat	X			
Investoinnit	X			
Muut vaadittavat tiedot				
Liiketoimintasegmenttien toiminnot	X			
Maantieteellisten segmenttien koostumus	X			
Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelu			X	

5.2 Sijoittajat

Taulukosta 9 voidaan nähdä, että tutkielman kohderyhmän yrityksistä yli puolet (51,6 prosenttia) raportoi enemmän kuin kaksi liiketoimintasegmenttiä.² Maantieteellisten segmenttien osalta yli puolet kohderyhmän yrityksistä raportoi kolme tai enemmän kuin kolme maantieteellistä segmenttiä. On kuitenkin vielä useita yrityksiä, jotka raportoivat kaksi tai vähemmän kuin kaksi liiketoimintasegmenttiä ja maantieteellistä segmenttiä. Näissä tapauksissa vertailu voi olla vaikeaa, koska liiketoimintasegmentti voi sisältää useita erilaisia toimintoja.

Taulukko 8 Raportoitujen liiketoimintasegmenttien määrä

Segmenttien lukumäärä	Yritysten lukumäärä	Prosentti (n = 93)	Kumulatiivinen prosentti
Yksi liiketoimintasegmentti	18	19,4	19,4
Kaksi liiketoimintasegmenttiä	27	29,0	48,4
Enemmän kuin kaksi liiketoimintasegmenttiä	48	51,6	100
Yritykset yhteensä	93	100	

² Yhtiöiden esittämä Muut toiminnot -ryhmä on tässä tutkimuksessa luettu mukaan raportoituihin segmentteihin.

Taulukko 9 Raportoitujen maantieteellisten alueiden määrä

Alueiden lukumäärä	Yritysten lukumäärä	Prosentti (n = 93)	Kumulatiivinen prosentti
Ei raportoi	3	3,2	3,2
1	8	8,6	11,8
2	10	10,8	22,6
3	30	32,3	54,9
4	12	12,9	67,8
5	14	15,1	82,9
6	5	5,4	88,3
7	3	3,2	91,5
8	5	5,4	96,9
9	1	1,1	98
10 tai >10	2	2,0	100
Yritykset yhteensä	93	100	

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1 Tutkielman tavoitteet

Tutkielman tavoitteena on selvittää:

- missä määrin tutkielman kohderyhmän yhtiöt täyttävät IAS 14 -standardin minimivaatimukset, sekä
- tuottaako IAS 14 -standardin minimivaatimusten mukaan laadittu segmenttiraportti relevanttia informaatiota sijoittajan näkökulmasta?

6.2 Tutkielman rajoitukset

Vuosi 2005 oli ensimmäinen vuosi, kun julkisesti noteerattujen yhtiöiden oli laadittava IFRS-tilinpäätös. On todennäköistä, että useilla yhtiöillä on ensimmäisenä raportointivuotenaan (2005) vielä puutteita IFRS-raportoinnissa. Tutkielma olisi saattanut onnistua paremmin muutaman vuoden kuluttua, kun IFRS-tilinpäätös olisi yhtiöille jo rutiinia.

IAS 14 -standardin lähtökohtana on, että sijoittajille ja muille tilinpäätöksen käyttäjille annetaan mahdollisimman merkityksellistä tietoa yrityksen tuloksen arvioimista varten. Näin avoimen tiedon esittäminen saattaa olla haaste usealle yhtiölle. (Rahoitustarkastus 2006)

Kaikki julkisesti noteeratut yhtiöt eivät vielä julkaisseet segmentti-informaatiota, koska niillä oli poikkeava tilikausi. Poikkeava tilikausi oli alkanut aikaisemmin kuin 1.1.2005, jolloin IFRS-tilinpäätöksen laatiminen tuli pakolliseksi julkisesti noteeratuille yhtiöille. Näiden yhtiöiden määrä ei kuitenkaan ollut merkittävä tutkielman tulosten kannalta.

6.3 Päätelmät

6.3.1 Minimivaatimusten täytyminen

Minimivaatimusten täyttymistä tutkittiin keräämällä informaatiota kohdeyritysten vuoden 2005 vuosikertomuksista Excel-taulukkoon. Yritykset jaoteltiin toimialan mukaan. Jokaisen yrityksen kohdalla selvitettiin minimivaatimusten täytyminen IAS 14 -standardin vaatimien ensisijaisten tietojen, toissijaisten tietojen ja muiden tietojen osalta.

Ensisijaisena segmenttinä liiketoimintasegmentti

Yli 90 prosenttia tutkielman kohderyhmän yrityksistä, jotka raportoivat liiketoimintasegmentit ensisijaisena raportointimuotona, täyttävät IAS 14 -standardin informaatiovaatimukset seuraavien erien osalta:

- *Vaadittavat ensisijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin tulos, segmentin varat, segmentin velat, investoinnit, poistot, ja täsmäytys tilinpäätökseen.
- *Vaadittavat toissijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin varat, ja investoinnit.
- *Muut vaadittavat tiedot:* liiketoimintasegmenttien toiminnot sekä maantieteellisten segmenttien koostumus.

Ensisijaisena segmenttinä maantieteelliset alueet

Yli 90 prosenttia kaikista yrityksistä, jotka raportoivat *maantieteelliset alueet* ensisijaisena segmenttinä, täyttävät IAS 14 -standardin informaatiovaatimukset seuraavien erien osalta:

- *Vaadittavat ensisijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin tulos, segmentin varat, segmentin velat, investoinnit, poistot, ja täsmäytys tilinpäätökseen.
- *Vaadittavat toissijaiset tiedot:* tuotot ulkopuolisilta asiakkailta, segmentin varat, ja investoinnit.
- *Muut vaadittavat tiedot:* liiketoimintasegmenttien toiminnot sekä maantieteellisten segmenttien koostumus.

Yhteenvedona voidaan todeta, että kohderyhmän yritykset, riippumatta ensisijaisesta segmenttiraportointimuodosta, eivät täytä täydellisesti IAS 14 -standardin minimivaatimuksia. Yritysten näkökulmasta IAS 14 -standardi vaatii mahdollisesti liikaa eriä julkistettavaksi kutakin segmenttiä kohden. Yritykset saattavat nähdä erien kohdistamisen segmenteille ongelmallisena.

IAS-normisto edellyttää yhtiöiden noudattavan sen vaatimuksia. Tämän tutkielman empiirisen aineiston perusteella voidaan todeta, että kaikki IAS-säännösten piiriin kuuluvat yhtiöt eivät täytä IAS 14 -standardin vaatimuksia. Tämä on ristiriidassa asetuksen, joka edellyttää konsernimuotoisten yhtiöiden noudattavan IAS-säännöksiä, kanssa. IAS 14 –standardin edellyttämät vaatimukset eivät toteudu. Johtuuko tämä siitä, että IAS/IFRS –standardit on otettu käyttöön liian nopeasti, jolloin yhtiöillä ei ole ollut tarpeeksi aikaa valmistautua standardien vaatimusten täyttämiseen? Miten tilinpäätös, joka ei täytä sille asetettuja vaatimuksia, voi tulla hyväksytyksi tilintarkastuksessa?

6.3.2 Sijoittajat

IAS 14 -standardin tavoitteena on antaa merkityksellistä informaatiota tilinpäätöksen käyttäjille, erityisesti sijoittajille. Tiedon informaatioarvoon vaikuttaa merkittävästi segmenttijako ja raportoitavien segmenttien määrä. (Rahoitustarkastus 2006)

Vaikka segmentoidun informaation käytettävyyys eli hyödyllisyys voidaan perustella teoreettisesti, empiirinen tutkimus antaa vain muutamia todisteita käytettävyydestä/hyödyllisyydestä (Herrmann & Thomas 1997, 494–495).

Ennustaminen

Maantieteellisten tuottojen raportoiminen mahdollistaa aiempaa tarkemman yrityksen arvonmäärityksen, kun alueelliset kasvu- ja riskitekijät voidaan huomioida. Samalla osakkeen arvonmääritys tarkentuu (Herrmann & Thomas 1997, 492).

Vain pieni osa (16) kohderyhmän yhtiöistä oli valinnut maantieteelliset alueet ensisijaiseksi segmenttiraportointimuodoksi kun taas suurin osa (77) kohderyhmän yhtiöistä oli valinnut liiketoimintasegmentit ensisijaiseksi segmenttiraportointimuodoksi. Toissijaisen segmentin osalta IAS 14 -standardin vaatimat tiedot ovat vähäisemmät kuin ensisijaisten segmenttien osalta. Koska suurin osa yhtiöistä raportoi maantieteelliset alueet toissijaisena segmenttiraportointimuotona, niin sijoittaja ei voi määrittää yrityksen arvoa niin tarkasti kuin siinä tapauksessa, että yhtiöt olisivat raportoineet maantieteelliset alueet ensisijaisena segmenttiraportointimuotona.

Vertailu

Aikaisemmin raportoidut segmentit ovat olleen melko laajoja ja ne ovat koostuneet useista erilaisista toiminnoista. Tämän vuoksi sijoittajien on ollut vaikeaa löytää vertailtavia segmenttejä eri yrityksistä. (Boersema & Van Weelden 1992, 22) IAS 14 -standardin myötä segmenttien määrää on lisätty. Lisääntynyt segmenttien määrä mahdollistaa vertailtavien segmenttien löytämisen.

Erien kohdistaminen segmenteille saattaa kuitenkin olla ongelmallista useille yrityksille. Tällöin segmenttikohtaisesti raportoidut erät voivat olla epäluotettavia ja saattavat täten alentaa tiedon hyödyllisyyttä informaation käyttäjälle. Erien kohdistamisessa yrityksen koolla ei ole juurikaan väliä. Suurissa konserneissa voi olla enemmän segmenteille yhteisiä varoja ja tällöin joudutaan tekemään enemmän lisätyötä aiheuttavia kohdistuksia, mutta toisaalta voi olettaa, että suuremmilla yrityksillä on suurin osa IAS 14 -standardin vaatimista tiedoista saatavissa suoraan sisäisen laskentatoimen järjestelmästä. Pienellä yrityksellä näin ei välttämättä ole.

Kun eriä, joiden kohdistaminen segmentille on ongelmallista, julkaistaan segmenttikohtaisesti, tulisi sijoittajan olla tietoinen segmentti-informaatioon liittyvistä rajoituksista (Boersema & Van Weelden 1992, 19–20). Myös segmentti-informaatiota julkaisevien yritysten tulisi informoida tilinpäätöksen käyttäjiä segmentti-informaation sisältämistä rajoituksista, jotta segmenttikohtainen informaatio olisi mahdollisimman hyödyllistä sijoittajille.

Jos yritys raportoi maantieteelliset segmentit laajemmalla tasolla kuin valtio- tai maanosakohtaisella tasolla, niin segmenttien välinen vertailu on vaikeaa, jopa mahdotonta (Herrmann 1996, 52). Lähes kaikki kohderyhmän yritykset raportoivat maantieteelliset segmentit valtio- ja maanosakohtaisella tasolla. Raportoitaessa maantieteelliset segmentit näin yksityiskohtaisella tasolla voidaan maantieteellisiä segmenttejä vertailla helpommin, koska yrityksen riskit ja kannattavuus ovat usein samalla tasolla valtion tai maanosan sisällä. Riskit ja kannattavuustasot voivat vaihdella huomattavasti liikuttaessa eri maanosasta tai valtiosta toiseen (KPMG 2004b, 20).

Riskin arviointi

Portfolioteorian mukaan sijoittajat voivat pienentää kokonaisriskiään hajauttamalla sijoitusportfoliotaan eri riskin omaaviin kohteisiin. Sijoittaja pystyy laskemaan hajauttamisesta aiheutuvan riskin alenemisen vain, mikäli yritys antaa riittävästi segmentti-informaatiota. Jos yritys julkaisee vain koko konsernia koskevan informaation, sijoittajien on vaikeaa arvioida, missä määrin yrityksen hajautuminen vähentää yrityksen kokonaisriskiä. (Herrmann & Thomas 1997, 493–494)

IAS 14 -standardin voimaantulon myötä segmenttien määrä on lisääntynyt. Lisääntynyt segmenttien määrä auttaa sijoittajia näkemään miten suuri prosentiosuus tuotoista ja tuloista tulee tietyltä segmentiltä ja näin ollen arvioimaan eri segmenttien riskejä. Tämä tietenkin edellyttää, että samaan segmenttiin sisällytetään toimintoja, jotka eivät eroa riskeiltään toisistaan. Mitä suurempi on segmenttien määrä, sitä helpompaa on sijoittajan arvioida riskiä. Yli puolet kohderyhmän yrityksistä raportoi enemmän kuin kaksi liiketoimintasegmenttiä. Maantieteellisten segmenttien osalta yli puolet kohderyhmän yrityksistä raportoi kolme tai enemmän kuin kolme maantieteellistä

segmenttiä. On kuitenkin vielä useita yrityksiä, jotka raportoivat kaksi tai vähemmän kuin kaksi liiketoimintasegmenttiä ja maantieteellistä segmenttiä.

Johdon vastuuvollisuus

Segmentti-informaation julkaisu, etenkin johdon näkökulmasta, avaa ulkopuolisille näkökulman yrityksen toimintaan ja voi antaa osakkeenomistajille mahdollisuuden yrittää vaikuttaa yrityksen johtoon koskien tiettyjen segmenttien säilyttämistä tai myyntiä (Deppe & Omer 2000, 50). Huomatessaan vastuun väärinkäyttöä ja tehtävien tehotonta hoitamista osakkeenomistajilla on valta äänestää johdon vaihtamisesta (Boersema & Van Weelden 1992, 24–25).

Segmenttiraportointi antaa tarkempaa tietoa yritysten eri osista ja maantieteellisistä alueista kuin konsolidoitu tilinpäätös. Muut samalla alalla toimivat tai alalle aikovat yritykset voivat segmentti-informaation avulla päätellä alakohtaisia tuottoja ja kustannuksia. Osa yrityksistä saattaa tämän vuoksi suhtautua kielteisesti informaation raportointiin segmentteittäin. Segmenttiraportointia koskevissa tutkimuksissa on havaittu, että yritykset raportoivat mielellään normaalit ja laajasti määriteltyjen segmenttien tuotot, kun taas jättävät mielellään raportoimatta normaalista poikkeavat segmenttituotot sekä kapeasti määriteltyjen segmenttien tuotot. IAS 14 -standardi vaatii kuitenkin paljon muutakin segmentti-informaatiota, kuten tietoja varoista ja veloista, poistoista sekä investoinneista, joita ei ole totuttu Suomessa raportoimaan yrityksen ulkopuolelle. Myös tällainen muu informaatio voi siten olla yrityksille hyvin arkaluontoista. Segmentin epänormaalit tuotot sekä kapeasti määritellyt ja kovan kilpailun kohteena olevat segmentit ovat siis tekijöitä, jotka yritykset kokevat vaarallisemmiksi paljastaa kilpailijoille verrattuna tilinpäätösinformaation käyttäjien saamaan hyötyyn. (KPMG 2006, 18–19)

6.3.3 Lopuksi

IAS 14 -standardin uudistumisen myötä raportoitujen liiketoiminta- ja maantieteellisten segmenttien lukumäärä on noussut hieman. Suomalaisen yritysten segmenttien määrittelyyn ei ole ennen IAS 14 -standardin käyttöönottoa ollut mitään ohjeistusta,

vaan yritykset ovat määritelleet liiketoiminta- ja maantieteelliset segmenttinsä parhaaksi katsomallaan tavalla. Näin ollen onkin ollut helppo ennustaa, että monilla suomalaisista IAS 14 -standardia ensi kertaa soveltavista yrityksistä segmenttijako tulee tarkentumaan ja todennäköisesti myös raportoitavien segmenttien lukumäärä tulee kasvamaan. Suomalaisten IAS 14 -standardiin siirtyneiden yritysten joukossa on kuitenkin ollut jonkin verran yrityksiä, jotka ovat raportoineet vain yhden liiketoimintasegmentin. Osalla yrityksistä ei segmenttijako ole myöskään riittävän tarkkaa eli segmenttien sisältä saattaa löytyä kokonaisuuksia, jotka standardin mukaan tulisi raportoida erillisinä segmentteinä. Yritykset eivät yleensä muodosta vapaaehtoisesti standardin vaatimuksia tarkempia segmenttejä, vaikka tämä standardin sääntöjen puitteissa onkin mahdollista, joten segmenttien koot tulevat varmasti asettumaan suurimmassa osassa yrityksiä edellä mainittujen standardin edellyttämien raamien sisään. (KPMG 2006, 18)

LÄHDELUETTELO

Teokset

- Alexander, David & Nobes, Christopher 2001. *Financial Accounting . An International Introduction*. First edition. Great Britain: Pearson Education Limited.
- Alhola, Kari & Koivikko, Aarne & Rätty, Päivi 2003. *Konsernitilinpäätös ja IAS*. Vantaa: Dark Oy.
- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 1994. *Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät*. Juva:WSOY.
- Boersema, John M. & Van Weelden, Susan J. 1992. *Financial Reporting for Segments*. Canada: The Canadian Institute of Chartered Accountants.
- Hartley, J. 1994. *Case Studies in Organization Research*. In Cassell, Catherine & Symon Gillian (Eds.) *Qualitative Methods in Organizational Research. A Practical Guide*. London: SAGE Publications.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 1997. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- IASB 2004. Kansainvälinen tilinpäätösstandardi. International Accounting Standard IAS 14. Segmenttiraportointi. Teoksessa *IFRS-standardit 2004*. Helsinki: KHT-Media Oy.
- KPMG 2004a. *IAS/IFRS käytännön esimerkein*. Helsinki: Edita.
- Marshall, C. & Rossman, G. 1999. *Designing qualitative research*. Thousand Oaks, California: SAGE Publications.
- OECD 1990. *Segmented Financial Information*. Paris, France: OECD.
- Pacter, Paul 1994. *Reporting Financial Information by Segment. A background Issues Paper prepared for the IASC Steering Committee on Segment Reporting*. United Kingdom: LOC Graphic Services Limited, Hertfordshire.
- Prodhan, Bimal 1986. *Multinational Accounting: Segment Disclosure and Risk*. Worcester, United Kingdom: Billing & Sons Limited.
- Rätty, Päivi & Virkkunen, Virpi 2002. *Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö – IFRS-raportointi*. Porvoo: WSOY.
- Roberts, Clare B. 2002. Segment Reporting. Teoksessa Nobes, Christopher & Parker, Robert *Comparative International Accounting*. Seventh Edition. United Kingdom: Pearson Education Limited. 418–441.

Valli, Raine 2001. *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: Gummerus.

Yin, R. 1989. *Case Study Research: Design and Methods*. California: SAGE Publication.

Artikkelit

Deppe, Larry & Omer, Graig S. 2000. Disclosing Disaggregated Information. *Journal of Accountancy* 190:3. 47–54.

Doupnik, Timothy S. & Rolfe, Robert J. 1990. Geographic Area Disclosures and the Assessment of Foreign Investment Risk for Disclosure in Accounting Statement Notes. *The International Journal of Accounting* 25:4. 252–267.

Edwards, Pamela & Smith, Richard A. 1996. Competitive Disadvantage and Voluntary Disclosures: The Case of Segmental Reporting. *British Accounting Review*, 28:2. 155–172.

Herrmann, Don & Thomas, Wayne B. 1997. Geographic Segment Disclosures: Theories, Findings, and Implications. *The International Journal of Accounting* 32:4. 487-501.

Herrmann, Don & Thomas, Wayne B. 2000. An Analysis of Segment Disclosures under SFAS No. 131 and SFAS No. 14. *Accounting Horizons* 14:3. 287–302.

Herrmann, Don 1996. The Predictive Ability of Geographic Segment Information at the Country, Continent, and Consolidated Levels. *Journal of International Financial Management and Accounting* 7:1. 50-73.

Järvenpää, Marko & Salmi, Timo 2000. Laskentatoimen case-tutkimus ja nomoteettinen tutkimusajattelu sulassa sovussa. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja* 2/2000. 263–275.

Kinney, William R. Jr. 1971. Predicting Earnings: Entity versus Subentity Data. *Journal of Accounting Research* 9:1. 127–136.

KPMG 2002. Miten IAS muuttaa yritysten tilinpäätösinformaatiota. *KPMGview* 3/2002.

KPMG 2003. *IAS/IFRS –review* kesäkuu 2003, 6.

KPMG 2004b. IAS 14 Segmenttiraportointi. *KPMG IFRSview* kesäkuu 2004, 20–22.

KPMG 2005. IFRS ja pörssiyhtiöiden muuttuva raportointi ja tiedottaminen. *KPMG IFRSview* kesäkuu 2005, 6–9.

KPMG 2006. Segmenttien määrittely IAS 14 -standardin ja tutkimusten valossa. *KPMG IFRSview* elokuu 2006, 17–21.

- Lukka, K. 1991. Laskentatoimen tutkimuksen epistemologiset perusteet. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 40:2, 161–186.
- OECD 1987. The Organization for Economic Co-operation and Development, Working Group on Accounting Standards. Disclosure of Information by Multinational Enterprises – Survey of the Application of the OECD Guidelines. *Working Document* No. 3. Paris, France: OECD.
- Prather-Kinsey, J. & Meek, G.K. 2004. The Effect of Revised IAS 14 on Segment Reporting by IAS Companies. *European Accounting Review*, Vol. 13, No. 2, 213–234.
- Rahoitustarkastus, markkina- ja valvonta: Selvitys listayhtiöiden vuoden 2005 IFRS-tilinpäätöksistä 11.9.2006. 22–25.
- Rönkkö, Juhani 2002. IAS 14 segmenttiraportointi – lisävaatimuksia julkisten yhtiöiden sisäiselle laskennalle. *Tilintarkastus*, 1 (January). 11–15.
- Silhan, Peter A. 1982. Simulated Mergers of Existent Autonomous Firms: A New Approach to Segmentation Research. *Journal of Accounting Research* 20:1. 255–262.
- Street, D.L. & Nichols, N.B. 2002. LOB and Geographic Segment Disclosures: an Analysis of the Impact of IAS 14 Revised. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation*, No. 11, 91–113.
- Troberg, Pontus 2003b. Segmenttiraportoinnin tulevat haasteet: segmenttijaon vaihtoehdot. *Liiketaloudellinen Aikakauskirja* 4.

Virallislähteet

- EY 2002. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (19.7.2002) N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta.

LIITE 1: YHTEENVETO VAADITTAVISTA TIEDOISTA

	Ensisijainen	Toissijainen
Myynti tai operatiivinen tulos:		
• Myynti ulkopuolisille asiakkaille	X	X
• Myynti toisille segmenteille	X	
Osuus osakkuus- ja yhteisyritysten tuloksesta	(X)	
Segmentin tulos	X	
Kokonaispoistot	X	
Maksutapahtumaa sisältämättömät kulut	X	
Segmentin varat	X	X
Segmentin velat	X	
Investoinnit	X	X
Täsmäytys tilinpäätökseen	X	
Liiketoimintasegmenttien toiminnot	X	X
Maantieteellisen segmentin koostumus	X	X
Segmenttien välisten siirtojen hinnoitteluperusteet	X	X

LIITE 2: IAS 14 -standardin vaatimien tietojen täytyminen yrityksissä, jotka raportoivat liiketoimintasegmentit ensisijaisena raportointimuotona

	Täyttää vaatimuksen	%	Lisätiedot
Vaadittavat ensisijaiset tiedot			
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	77	100	
Tuotot toisilta segmenteiltä	67	87,0	
Segmentin tulos	77	100	
Segmentin varat	77	100	
Segmentin velat	77	100	
Investoinnit	75	97,4	
Poistot	75	97,4	
Maksutapahtumaa sisältämättömät kulut	55	71,4	
Täsmäytys tilinpäätökseen	77	100	
Vaadittavat toissijaiset tiedot			
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	77	100	6 yhtiötä ei raportoi lainkaan toissijaista segmenttiä
Segmentin varat	76	98,7	
Investoinnit	74	96,1	
Muut vaadittavat tiedot			
Liiketoimintasegmenttien toiminnot	77	100	6 yhtiötä ei raportoi lainkaan liiketoimintasegmenttiä
Maantieteellisten segmenttien koostumus	77	100	
Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelu	65	84,4	6 yhtiöllä ei ole segmenttien välistä myyntiä

LIITE 3: IAS 14 -standardin vaatimien tietojen täytyminen yrityksissä, jotka raportoivat maantieteelliset segmentit ensisijaisena raportointimuotona

	OK	%	Lisätiedot
Vaadittavat ensisijaiset tiedot			
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	16	100	
Tuotot toisilta segmenteiltä	13	81,25	
Segmentin tulos	16	100	
Segmentin varat	16	100	
Segmentin velat	16	100	
Investoinnit	15	93,75	
Poistot	15	93,75	
Maksutapahtumaa sisältämättömät kulut	6	37,5	
Täsmäytys tilinpäätökseen	16	100	
Vaadittavat toissijaiset tiedot			
Tuotot ulkopuolisilta asiakkailta	16	100	7 yhtiötä ei raportoi
Segmentin varat	16	100	
Investoinnit	16	100	
Muut vaadittavat tiedot			
Liiketoimintasegmenttien toiminnot	16	100	7 yhtiötä ei raportoi liiketoimintasegmenttiä
Maantieteellisten segmenttien koostumus	16	100	
Segmenttien välisten siirtojen hinnoittelu	13	81,25	1 yhtiöllä ei sisäistä myyntiä